

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Filosofie
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Angličtina - Humanitní studia

**PAMÁTKOVÉ OBJEKTY V LIBERCI
(ARCHITEKTURA)
HISTORICAL MONUMENTS IN LIBEREC
(ARCHITECTURE)**

Bakalářská práce: 11-FP-KFL-108

Autor:

Dana JIRUŠKOVÁ

Podpis:

.....

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Bohumil Nuska, CSc.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
58	0	36	0	34	1

V Liberci dne: 21. 6. 2011

Čestné prohlášení

Název práce: Památkové objekty v Liberci (architektura)
Jméno a příjmení autora: Dana Jirušková
Osobní číslo: P0700241

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 21. 06. 2011

.....
Dana Jirušková

Anotace

Cílem této práce je obecně historický a umělecko-historický popis a analýza vybraných libereckých památek. V úvodu práce je stručně popsána historie města Liberce a přiblížena jeho architektura. Další kapitoly se pak zabývají jednotlivými památkami, konkrétně jejich historií, současným stavem, využitím, a architektonickými prvky. Práce se zaměřuje na budovu liberecké radnice, Divadlo F. X. Šaldy, Severočeské muzeum, liberecký zámek, budovu Oblastní galerie, vilu Theodora Liebiega, kostel sv. Kříže, kostel sv. Antonína, kostel sv. Vincence z Paoli, kostel U Obrázku, a stavbu na Ještědu. Práce je doplněna o obrazovou dokumentaci.

Klíčová slova: Liberec, historie, architektura, radnice, divadlo, muzeum, zámek, galerie, kostel, Liebiegové, Ještěd

Annotation

The aim of this work is a general historical and artistic-historical description and analysis of selected architectural monuments in Liberec. The introduction of the work briefly describes Liberec's history and its architecture. The other chapters of the work are concerned with each of the selected monuments, namely with their history, their current state and current usage, and specific architectural features. This work focuses on the building of Liberec's town hall, the F. X. Šalda's theatre, the North Bohemian museum, Liberec's castle, the Regional gallery building, the Theodor Liebieg's villa, the Church of the Holy Cross, St. Anthony's Church, the Church of St. Vincent de Paul, the "U Obrázku" church, and the Ještěd building. This work also includes pictorial documentation.

Key words: Liberec, history, architecture, town hall, theatre, museum, castle, gallery, church, the Liebiegs, Ještěd

Obsah

1. Úvod	- 7 -
2. Historie města Liberce	- 8 -
3. Úvod k liberecké architektuře	- 12 -
3.1.1 Městské vily a rodinné domy	- 14 -
4. Vybrané památkové objekty Liberce	- 15 -
4.1 Liberecká radnice	- 15 -
4.1.1 Budova staré radnice a její vývoj	- 15 -
4.1.2 Budova nové radnice	- 17 -
4.2 Divadlo Františka Xavera Šaldy	- 21 -
4.2.1 Počátky divadelnictví v Liberci	- 21 -
4.2.2 Výstavba nového divadla	- 21 -
4.2.3 Architektura divadla	- 22 -
4.3 Severočeské muzeum	- 24 -
4.4 Liberecký zámek	- 26 -
4.5 Budova Oblastní galerie	- 29 -
4.6 Vila Theodora Liebiega - Liebigova vila	- 31 -
4.7 Arciděkanský kostel svatého Antonína	- 34 -
4.8 Kostel svatého Kříže	- 37 -
4.9 Kostel svatého Vincence z Paoli	- 39 -
4.10 Kostel U Obrázku	- 40 -
4.11 Stavba na Ještědu	- 41 -
4.11.1 Počátky turistiky a původní chaty na Ještědu	- 41 -
4.11.2 Lanová dráha na vrchol Ještěd	- 42 -
4.11.3 Ještědský kříž	- 42 -
4.11.4 Nová stavba a její využití	- 43 -
5. Závěr	- 45 -
6. Seznam použité literatury	- 46 -
7. Seznam zdrojů – obrázky	- 48 -
7.1 Internetové zdroje	- 48 -
7.2 Ostatní zdroje	- 49 -
8. Seznam příloh	- 50 -
Příloha I	- 51 -

1. Úvod

Liberecko je bezesporu místem, kde můžeme najít mnoho krásných, různorodých památek. Vzhledem ke své poloze byl tento výběžek vždy ovlivňován sousedním Německem, což se samozřejmě projevilo v kulturním rázu tohoto města, především pak v jeho architektuře, která díky němu obsahuje mnoho zajímavých nových prvků.

V samotném Liberci je k vidění mnoho cenných budov. Ačkoli byly některé bohužel zničeny, či přestavěny, a původní architektonický záměr již není poznat, stojí tyto významné památky nejen za zmínku, ale zcela jistě i za vidění.

Jelikož je v Liberci architektonických památek nemalé množství, nezabývá se tato práce všemi zajímavými budovami, které je možné ve městě, či jeho okolí, vidět. Výběr byl zúžen na ty, které jsou dle mého názoru úplně nejvýznamnější a zároveň nejzachovější. Práce samotná se pak zabývá obecně historickým a umělecko-historickým popisem a analýzou těchto vybraných památek.

V úvodu práce jsou stručně vystiženy základní důležité historické události, které měly vliv jak na architekturu, tak na život ve městě. Dále následuje úvod k vybraným památkám v podobě základního náčrtu liberecké architektury jako celku. V hlavní části textu je u jednotlivých zvolených památek popsána jejich historie, architektura, a stručně i informace o jejich aktuálním stavu. Popis se pak tedy týká konkrétně liberecké radnice, Divadla F. X. Šaldy, Severočeského muzea, libereckého zámku, budovy Oblastní galerie, Liebiegovy vily, arciděkanského kostela sv. Antonína, kostela sv. Kříže, kostela sv. Vincence z Paoli, kostela U Obrázku, a nakonec také stavby na Ještědu.

V závěru práce je uveden soupis literatury, ze které bylo při tvorbě textu čerpáno, některé publikace jsou přímo v textu citovány. V příloze se pro bližší představu nachází obrázková galerie jednotlivých. Přímo v textu se pak nacházejí různé náčrty, půdorysy a jiné obrázky dokreslující celkovou ideu o dané budově.

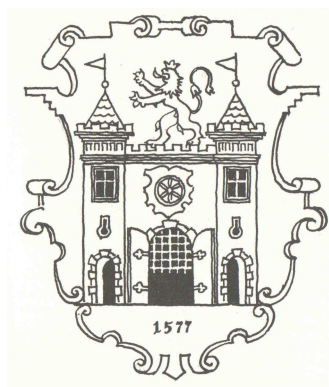
2. Historie města Liberce

Není mnoho známo o počátečním osídlení města Liberce či jeho přilehlého okolí. Je však více než jisté, že obyvatelé na sever země přicházeli později než na úrodná pole v nížinách. Jelikož hustě porostlé lesy byly velmi obtížně přístupné, byla to nejspíše zvěř, která přilákala lovce a osadníky. V pozdější době tudy vedla stará obchodní cesta, která pokračovala dále na sever. Ve 13. století se zde usadil starý německý rod pánů z Bibrštejna, který měl své panství jak v Čechách, tak i v Lužnici. Na Liberecku vládli až do poloviny 16. století.

Konkrétní datum založení Liberce není známé, první zmínky se objevují v roce 1352 v záznamech o placení církevní daně. Z dalších zpráv, například z roku 1360 je možné vyčíst, že se v Liberci v polovině 14. století nacházel kostel. Vzhledem k nedostatku informací není jasná představa, jak lidé na přelomu 14. a 15. století žili, lze se však domnívat, že bydleli v dřevěných chýších s doškovými střechami a živili se většinou zemědělstvím, tkaním látek či pěstováním lnu.

Po roce 1430 přicházejí do Liberce Husité, kteří zde měli opěrné body pro výpravy, například proti Lužičanům. Husitské války celé krajině vůbec neprospěly, snížil se provoz na obchodních cestách a došlo k omezení obchodních styků s Lužičany, neboť právě výpravy kupců byly terčem útoků. Dochovala se zpráva z roku 1454, kdy je Liberec označován jako městečko, kde se vybíralo clo. Ani o tomto období se nedochovalo více materiálu, a tak lze opět spíše dedukovat, jak války a časté požáry městu škodily.

V 16. století dochází k politickým a hospodářským změnám, k poklesu ceny stříbra, ale zároveň ke stavbám měst a panských sídel. Do měst se začínal soustřeďovat obchod a hlavními vlastníky území se stává rod Redernů. S rozvojem města získává roku 1560 Liberec právo várečné, a také právo využívat městský znak, který byl Liberci udělen roku 1577. Tvoří ho štít modré barvy, červená zeď se dvěma věžičkami, zlatá otevřená brána, na jejímž cimbuří stojí zlatý lev, a erb pánů z Redernu, což je

Obrázek 1:
Městský znak Liberce

stříbrné kolo na modrém poli. „Doba, v níž spravovali záležitosti města Redernové, bývá často označována zlatým věkem Liberce.“¹ První městská kniha, která obsahovala zápisy koupí a prodejů pozemků, je z roku 1542. Z této doby se také dochovaly mnohé knihy obecních počtů, z nichž je možné udělat si jasnější představu o tom, jak město v 16. století vypadalo.

Liberci jednoznačně prospěly zásahy Ulricha z Rosenfeldu, který se podílel na vzhledu města, například zakládáním nových ulic či vytvořením prostoru pro pravidelné trhy. Ve městě se začaly stavět různé podniky, jako je pivovar, mlýn či barevna. Zároveň se objevují první zděné domy, které si však mohla dovolit šlechta či církve.

V 17. století bylo město charakterizováno třemi hlavními budovami: zámek, věží kostela a radnicí, které představovaly symboly šlechty, církve a měšťanstva. Dřevěných domků bylo i tak stále mnoho, a tak docházelo k častým požárům, až bylo nakonec nařízeno stavět kolem domků ze dřeva ochranné zdi. Kolem města se začínají objevovat obce a vesnice, které se postupně stávají částmi Liberce; jmenujme například o Dolní Hanychov, Starý Harcov, Ruprechtice, Kateřinky, Růžodol a podobně.

Obrázek 2: Původní podoba Sokolovského náměstí

V době třicetileté války získal Liberecko a Frýdlantsko generál Albrecht z Valdštejna jako odměnu za své služby císaři. Valdštejn zasáhl nejvýznamněji do půdorysu města Liberce v roce 1630, kdy začala stavba dřevěných jednopatrových

¹ TECHNIK, S. - RUDA, V. *Liberec minulosti a budoucnosti*. 1. vyd. Liberec: Severočeské krajské nakladatelství, 1961. s. 31.

domků. Ty se pak staly vzorem pro ostatní. V dnešních dnech si ukázkou takového typu architektury můžeme prohlédnout ve Větrné uličce, kde se zachovala průčelí tří domů. Po Valdštejnově smrti roku 1634 nastal například i náboženský útlak, kdy mnoho protestantských rodin opustilo Čechy. „*Pronásledování reformovaných šlo tak daleko, že bylo v Liberci v roce 1664 nařízeno, že v cechu soukenickém nesmí zůstat mistr jiného vyznání než katolického.*“²

V 18. století začaly vznikat manufaktury, které naznačují přechod od řemeslné výroby k průmyslové. V Liberci se koncem 18. století nejvíce vyrábělo sukno, a nejen proto se soukenický cech stal velmi důležitým. Rozvoj manufaktury byl ale také spojen s nepříjemnou sociální změnou, kdy vidíme vzrůstající rozdíly mezi chudými a bohatými měšťany či šlechtou. Pro příklad lze uvést rok trvající stávkou tovaryšů cechu plátenického. Nevrátili se zpět do Liberce, dokud nebyly splněny jejich požadavky. Na konci 18. století se velmi rozmohl cech soukenický, právě díky manufakturám. Bavlněné látky začaly vytlačovat plátno, z čehož se už plátenický cech nevzpamatoval. Období 18. století bylo velmi důležité pro liberecké soukenictví.

Začala také výstavba zděných domků, hlavně po mohutném požáru roku 1782. Domy měšťanů byly přestavěny později než kostely, avšak hospodářský rozkvět na konci 18. století tomu nesmírně pomohl. Objevují se tři hlavní typy měšťanských domů. Prvním z nich byl soukenický dům, kde byla fasáda vyzdobena domovním znamením z kamene. Dále pak patricijský dům a obchodní dům, který poukazoval na bohatství majitele. Nejobvyklejším domem pro Liberec se stal soukenický štítový dům, který sloužil nejen jako obytný dům, ale zároveň jako obchod.

V 19. století nastal rozvoj výroby suken v továrnách. Začala se také hojně využívat a uplatňovat doprava. Vznikaly nové silnice a spojovníky mezi městy, čímž se také zlepšilo obchodování. V roce 1857 se Liberec stal druhým největším městem v Čechách, ihned po Praze. Došlo k výstavbě železniční tratě do Pardubic, kdy byla postavena i nádražní budova, která byla jednou z největších v celých Čechách. Celé město dostalo zcela novou podobu. Nejvýraznějším zásahem byla jednoznačně

² TECHNIK, S. - RUDA, V. *Liberec minulosti a budoucnosti*. 1. vyd. Liberec: Severočeské nakladatelství, 1980. s. 36.

přestavba Staroměstského náměstí na reprezentativní místo, a to zrušením staré renesanční radnice a výstavbou zcela nové.

I počátkem 20. století si Liberec uchovává svůj průmyslový ráz a je významným centrem. Továrny poskytovaly zaměstnání mnoha obyvatelům nejen Liberce, ale i přilehlého okolí. Liberecké sukno získalo světovou úroveň a proslulost. K rozkvětu města přispělo vybudování přehrady na Harcovském potoce či stavba rozhledny a výletní restaurace – Liberecké výšiny. Velkým krokem bylo založení Severočeské zoologické zahrady již v roce 1906. Je první zoologickou zahradou na území Čech. Další zlepšení nastalo rozšířením tramvajové linky, rozsvítily se světla uhlíkově-elektrických lamp, do popředí se dostala také otázka ohledně zkvalitnění kanalizační sítě. Začala se tím naplňovat myšlenka tzv. Velkého Liberce.

Po druhé světové válce, s přílivem nového obyvatelstva, se začala zvažovat další přestavba Liberce. Taková, která by více vyhovovala nejen hygienickým normám, ale i taková, která by sjednotila městské čtvrti. Vznikají činžovní domy, nové ulice a velká sídliště, kde se nachází nezbytné občanské vybavení, jako je například lékárna, škola či pošta. Střed města tvoří horní historické centrum, dolní část města se měla stát novým středem Liberce. V roce 1960 se začalo zvažovat o novém obchodním domu určeného pro odpočinek a pohodlný nákup, který byl nakonec postaven.

Dnešní rozmístění středu města je podobné, horní centrum je historické, dolní centrum je určené pro nákupy, setkávání lidí a jiné kulturní vyžití. Velkou změnou si prošlo Šaldovo náměstí, mnoho ulic bylo přejmenováno, dostavěny byly průmyslové zóny při okrajích města, celkové kouzlo však Liberec rozhodně neztratil. Znovu vystavěna byla i Neptunova fontána, u které je možnost odpočinku přímo před radnicí.

3. Úvod k liberecké architektuře

Liberec je především městem neorenesanční architektury. Nalezneme zde mnoho vil se štukovými římsami, antickými sochami či masivními ozdobami okolo oken postavených v tomto slohu. Většina domů v Pražské ulici, v centru, vilová čtvrť v okolí Masarykovy ulice a jednoznačně liberecká radnice jsou v neorenesančním stylu.

Nejvýraznější proměny architektury v čase můžeme nejlépe vidět u vil či rodinných domů, které byly symboly uměleckých ambicí, ukazovaly způsob života a sociální status jednotlivých rodin. Jelikož z počátku nebyl Liberec nijak propojen s Prahou, nebyl například ani přímý vlakový spoj do Prahy, a většina obyvatel byla německé původu, není překvapující, že mnoho staveb v Liberci je dílem německých architektů, ať již přímo z Německa, z měst jako je Mnichov či Drážďany, ale také z Rakouska, především z Vídně. Například i dnešní podoba radnice je kopií radnice ve Vídni.

Za typické liberecké domy mohly být pokládány hrázděné Valdštejnské domky, jejichž průčelí vidíme dnes ve Větrné uličce. Koncem 16. století se začínají stavby vyzdívát, hlavně ty, které jsou pro město významné, jako například kostel, zámek či radnice. V Liberci vidíme gotické prvky na původní části arciděkanského kostela svatého Antonína Velikého či u kaple libereckého zámku. Interiér kaple je již zcela renesanční, jelikož v této době začala gotika pomalu ustupovat.

Obrázek 3: Průčelí Valdštejnských domků

V 17. století, kdy na území Liberce přicházejí Redernové, začíná období renesance. Projevila se především na stavbě zámku, který si do dnešního dne zachoval svou podobu. Dále zde byla renesanční radnice, která však byla zbourána při dostavbě

nové neorenesanční radnice v roce 1893. Baroko, které zdomácnělo v celých Čechách v průběhu 17. století, se hlavně projevilo při stavbách kostelů. Ovlivnilo i výstavbu obytných domů, které byly z hrázdného zdiva. Nejvýznamnější barokní stavbou v Liberci je kostel svatého Kříže.

Obrázek 4: Ukázka měšťanského domu

Mezi další typické stavby mohly být považovány liberecké měšťanské domy, které byly stavěny především v klasicistním slohu někdy na přelomu 18. a 19. století. Charakteristickým prvkem těchto domů byly pískovcové vstupní portály, zdobené různými sochařskými doplňky, například vavřínovým listím. Ukázku takového měšťanského domu můžeme vidět

zakomponovanou ve stavbě Severočeského muzea. U většiny měšťanských domů vidíme i podobné rozvržení. Vchod byl uprostřed celé budovy, a za ním se vstoupilo do velké chodby s místnostmi po jejích stranách.

Secese se v Liberci uplatnila mnohem méně než například v Jablonci nad Nisou. Za nejvýznamnějšího zástupce tohoto stylu v Liberci můžeme považovat liberecké krematorium, které bylo postaveno v rozmezí let 1915 – 1917.

Tyto budovy jsou stále součástí libereckého stavebnictví, a i přesto, že se mnoho z nich nezachovalo v původní podobě, mohou nám dodat jistou představu o tom, jak se stavební vývoj v Liberci vyvíjel. Ukazují nám šikovnost a dovednost předchozích generací, a proto je nutné věnovat jim zvláštní péči při rekonstrukcích a opravách, aby se i nadále zachovaly ve své původní architektonické podobě.

3.1.1 Městské vily a rodinné domy

U většiny vil ve městě, které byly postaveny přibližně v období poslední čtvrtiny 19. století a začátku 20. století, můžeme najít určité společné rysy. Hlavní je především jejich reprezentativní ráz, ať už zvenčí či uvnitř. Majitelé takto honosných vil se snažili poukázat na své společenské postavení, svůj vkus či své bohatství. Nejvýraznější a nejreprezentativnější místností byla obvykle hala, kam byly uváděny návštěvy. Dalším rysem byla touha po příjemném životě, kdy je budova spjata se zahradou, přírodou a výhledem. Není výjimkou, že domy měly vlastní malé náměstíčko s kašnou, kde měli obyvatelé domu naprosté soukromí. Vily představovaly jakýsi ideál v době industriální. Tvořily jemný protiklad k rozvíjejícím se továrnám ve městě. Zahrada byla pomyslným charakteristickým znakem těchto budov. Byl dokonce i založen zahradní spolek starající se o úpravu jednotně vypadající zeleně v ulicích města.

*„V prvních fázích výstavby vilových čtvrtí přejímala měšťanská vila tvářnost zdrobnělých palladiovských renesančních paláců s bohatým plastickým členěním průčelí. Později od osmdesátých let se architektonický repertoár vil začínal diferencovat, k dispozici stavebníkům byly sborníky s nejrůznějšími příklady od horských po rustikální formy, hrázděné, malebně rozvinuté, členité skladby, které na rozdíl od jednoduchých půdorysných staveb novorenesančních vil mají nepravidelně rozvinuté, složité dispozice o mnoha místnostech, sledující osobní záliby obyvatel a jejich nároky na společenskou reprezentaci.“*³ V období mezi světovými válkami dochází k útlumu výstavby těchto honosných vil.

³ HALÍK, P. a kolektiv. *Slavné vily Libereckého kraje*. 1. vyd. Praha: FOIBOS a. s., 2007. s. 12.

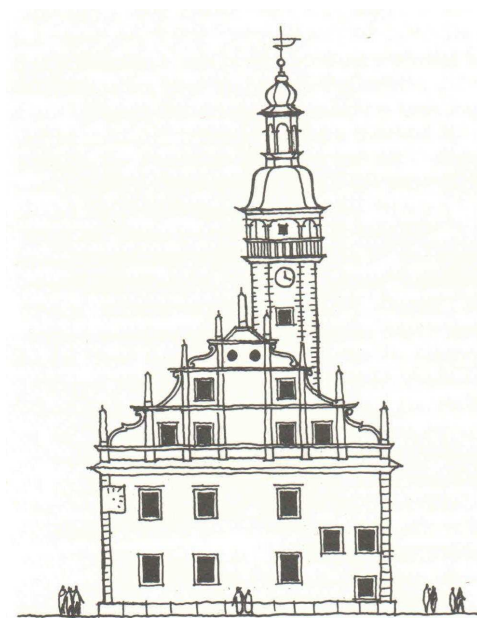
4. Vybrané památkové objekty Liberce

4.1 Liberecká radnice

Jak se město postupně rozvíjelo a rozrůstalo, vznikala celá škála problémů spojených s přibývajícím počtem obyvatel. Po roce 1585 bylo městu uděleno právo hrdelní, a také povoleny jiné tresty pro provinilce. Konšelé se z počátku scházeli ve staré rychtě, která přestala být po čase vyhovující. A tak se rozhodlo o stavbě radnice, reprezentativní budově města. Již v nejstarším období historie města Liberce bylo dnešní náměstí dr. E. Beneše jak obchodním, tak i společenským střediskem, a tak bylo rozhodnuto o stavbě radnice v těchto místech.

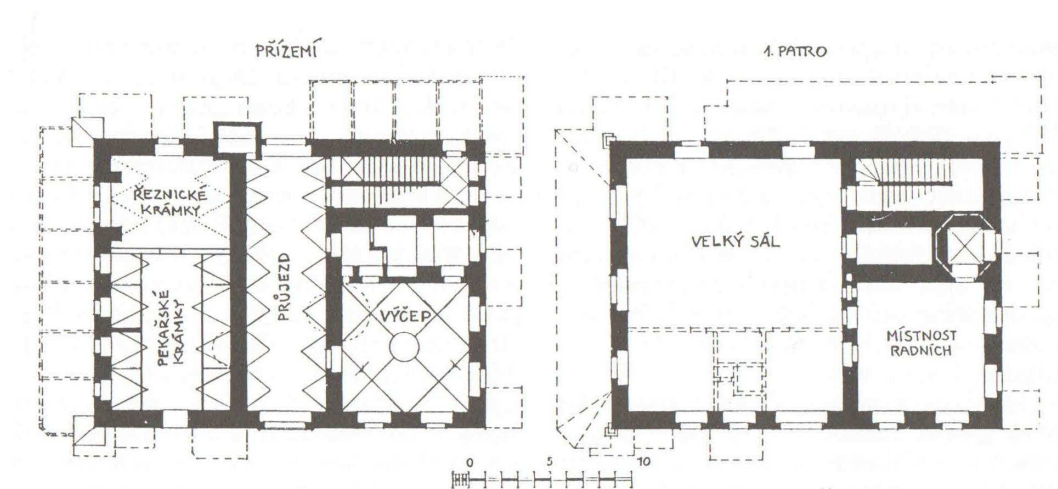
4.1.1 Budova staré radnice a její vývoj

Stavba kamenné renesanční radnice, stávající uprostřed rynku, byla započata roku 1599, o rok později byly vyhloubeny základy. Svolení k výstavbě dala Kateřina z Redernu; autorem byl italský stavitel mistr Marcus Antonio Spazio z Lanza. Žulová deska, která je vsazena do dlažby dnešního náměstí, připomíná dokončení stavby v říjnu roku 1603. Tato radnice měla obdélníkový půdorys o délce 23,7 metrů a šířce 16,6 metrů. Budova byla jednopatrová se sedlovou střechou krytou šindelem a ukončenou renesančními štíty, které byly ozdobou stavby. Dominantou města se pak stala osmiboká věž radnice s ochozem a lucernou ve vrcholu. Z ochozu ponocný vytruboval každou hodinu, při zvláštních příležitostech zde hrála i kapela.

Obrázek 5: Stará radnice

V přízemí byly krámy, například pekař či řezník, nechyběla ani malá kuchyň s výčepem. První patro bylo určeno pro různé slavnosti a významné události, neboť zde byl sál a také zasedací místnost. Pro úředníky zde byla kancelář, dvě komory byly pronajaty cechům pláteníků a soukeníků, na půdě bylo dokonce ukládáno seno z obecních luk.

Obrázek 6: Přízemí a 1. poschodí staré radnice

Rozsudky a výpovědi mučedníků byly zapisovány do černé knihy, někdy nazývané smolná. Funkci úředního písaře zastával obvykle učitel z místní školy. V radniční věži se nacházel zvonek, který upozorňoval na požár, zval konšele k zasedáním, či fungoval jako oznamovací zvonek na noční klid. Radnice brzy začala sloužit kulturním a hospodářským účelům. Tato budova byla svědkem mnoha událostí, ať se jednalo o stávky pláteníků či poddanské bouře. Byla také několikrát vyloupena a jako symbol města prožila třicetiletou válku.

V roce 1765 ztratilo město právo odsuzovat k smrti, o několik let později se Liberec stal sídlem magistrátu, což započalo úplně novou éru městské správy, která byla pod státním dozorem. Město se stále rozvíjelo a rozrůstalo, význam průmyslu prudce rostl. Jako následek tohoto rozvoje vznikla úplně první demokratická organizace na severu Čech, a to Všeobecný dělnický spolek.

V 19. století se Liberec rozrostl pětinasobně, a jak se rozrůstala městská správa města, přestávala stará radnice vyhovovat nárokům úředníků, a prostory začaly být

nedostačující. Již v 18. století bylo patrné, že stavba měla mít své vlastní základy, neboť pod její vahou začala praskat klenba v přízemních místnostech, na nichž byla vystavěna. Po domluvě se rozhodlo o výstavbě nové radnice na severní straně náměstí, tudíž došlo k odkupu a následnému stržení sedmi domů v této straně náměstí. Roku 1888 se začalo s hloubením základů.

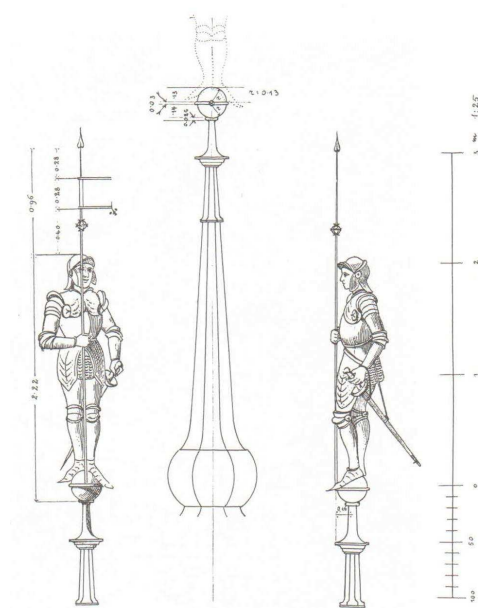
Obyvatelé Liberce se jen neradi loučili se starou radnicí, a tak byl do vrcholu nové radnice zavěšen zvon, který původně vyzváněl na věži této staré radnice. Obelisky dnes zdobí římsu spořitelny. Na přání občanů byla také vytvořena věrná kopie radniční věže, která se stala součástí budovy muzea.

4.1.2 Budova nové radnice

Plán, který zvítězil v soutěži, byl od vídeňského architekta Franze Rittera von Neumanna. Stavbu provedla liberecká stavební firma Sachers a Gärtner, která se podílela i na stavbě divadla. Slavnostní položení základního kamene proběhlo 30. září 1888. O necelé tři roky později měla nová radnice střechu a dokončenou hlavní věž, která je vysoká 65 metrů. Nedílnou součástí stavby je i hromosvod zakončený postavou měděného rytíře. Ve stejném roce, tedy roku 1891, se na stavbu přijel podívat sám rakouský císař František Josef I. Celkové slavnostní zakončení stavby společně s uložením pamětního kamene proběhlo 30. září 1893.

Nová radnice je vystavěna v novorenesančním slohu, je čtvercového půdorysu se středním nádvořím, které je obestavěné po všech čtyřech stranách. Hlavní vstup do radnice je směřován na jih, po stranách budovy jsou vjezdy do nádvoří. Radnice má dvě podzemní podlaží, přízemí a další tři nadzemní patra. V suterénu byl zřízen Radniční sklípek s vinárnou, druhý suterén se stal skladem paliva, vína či piva, a také zde byla zabudována kotelna ústředního topení. V dalších patrech byly místnosti pro úředníky, které i dnes slouží jako kanceláře městské správy.

Hlavní zdobení radnice nalezneme v průčelí do náměstí, kde je budova radnice zakončena věží a siluetu doplňují také menší věže, které jsou tvarem uzpůsobeny věži hlavní. Vstupní portál je zdobený tepanou mříží, a nad ním je umístěný reliéf znázorňující založení staré a nové radnice. Autorem tohoto reliéfu je vídeňský sochař Johann Friedel stejně tak jako dalších sochařských děl. V levé části reliéfu je zachycena Kateřina z Redernu předávající zakládající listinu tehdejšímu starostovi, a stavitel Spatz s plánem. Ve středu je sedící žena s kyticí v ruce, která je symbolem Liberce. V pravé části jsou znázorněni představitelé města, kteří se podíleli na plánu stavby nové radnice. Nad portálem zdobeným dvěma antickými sloupy vidíme dva letopočty, vlevo je to datum založení radnice rok 1888, vpravo je datum ukončení stavby, tedy 1892. Nad tímto portálem se nachází hlavní balkón, který je vysoký přes obě patra. Pod hodinami o průměru 275 cm se nachází velký plastický znak, který opět vytvořil sochař Johann Friedel. Znázorňuje dva zbrojnoše oblečené v krojích z dob třicetileté války. Nad hodinami, které ohlašují každou čtvrt hodinu, jsou dva menší balkóny.

Obrázek 7: Skica rytíře s korouhví

Nedílnou součástí a symbolem radnice se stala, jak už bylo řečeno, figura rytíře. Byla navržena jako symbol ochrany městských práv tvůrcem radnice Franzem von Neumannem. Stejně tak jako radnice, i tento rytíř má svou předlohu ve Vídni. Tamní Rathausmann stojí na věži radnice, a dokonce i v parku před ní. Roku 1890 se nabídl profesor liberecké průmyslovky Emanuel Gerhart, že model sochy zdarma zhotoví. O rok později byla socha vystavena v divadle, následně pak odeslána vídeňskému klempíři, kde byla dokončena finální měděná podoba sochy. Byl převezen zpět do Liberce

a 22. září 1891 usazen na nejvyšší místo na špici. Po první světové válce byl rytíř zmíněn v pohádce jako jeden z kladných hrdinů Liberce. S příchodem druhé světové války, kdy začal rytíř vadit jakožto německý symbol, byl v roce 1953 pryč při nutných

opravách sundán, zrestaurován a uložen v Severočeském muzeu. Místo něj zde byla připevněna rudá pěticípá hvězda symbolizující budování socialistického Liberce až do 11. prosince 1989. O necelý rok později byla věž osazena českým lvem, jehož autorem byl výtvarník Jiří Gdovín. V letech 2004 – 2005 probíhala celková rekonstrukce špice, a tak bylo rozhodnuto o návratu rytíře. Jelikož jeho stav neumožňoval návrat na špici, byla zhotovena kopie pod vedením architekta Josefa Patrného a byla připevněna i korouhev, která zároveň slouží jako hromosvod. Tato kopie váží 138 kilogramů a je zhotovena ze 129 dílů plechu.

Zadní průčelí radnice je zdobeno třemi reliéfy, které jsou vytesány dle předloh vídeňského sochaře Friedela. „*První zleva připomíná libereckou výrobu látek, prostřední symbolizuje Liberec jako město pilných a věrných občanů a pravý reliéf obchodní styky Liberce se zahraničím.*“⁴ Peníze na tyto reliéfy byly věnovány společenstvem soukeníků, řezníků a obchodníků. Nad hodinami je zavěšen zvonek z věže původní radnice.

Při vstupu do radnice zaujme prostorná hala se žulovými sloupy a široké mramorové schodiště, které spojuje jednotlivá patra budovy. Strop je vyzdoben znaky libereckých řemesel, okna jsou zdobena vitráží s figurálními náměti. Na postranních oknech jsou symbolické postavy vojenství a zemědělství, uprostřed je žena s městským znakem. Obraz na stropě je často milně považován za fresku, jedná se však o olej na plátně, který je dílem předního vídeňského malíře Andree Grolla. Podobně jsou namalovány obrazy stejným autorem v obřadní síni, které představují souboj Pravdy a Lži. Ve výklencích stěn podél schodiště jsou umístěny bronzové busty osobností, které měli nějaký vztah k Liberci, například spisovatele Františka Xavera Šaldy, skladatele Jaroslava Řídkého či spisovatelky Boženy Němcové.

Obřadní síň je zároveň nejvyšším sálem v radnici, je vysoký přes dvě patra. Sál umístěný v prvním patře sloužil jako spisovna městského výboru, sál v dolní části radnice byl určen pro různá veřejná setkání a shromáždění. Městská policie měla kanceláře vedle tohoto spodního sálu, aby mohla v případě nepokojů ihned zasáhnout.

⁴ RUDA, Vladimír. Liberecká radnice. In *Zprávy České Besedy č. 44.*, Liberec: Česká Beseda, 1984. s. 12.

Součástí jejich kanceláří bylo i malé vězení. Zbytek kanceláří sloužil městským úředníkům. Obřadní síň byla původně reprezentačním sálem, kde zasedalo městské zastupitelstvo, neboť je akusticky řešena tak, aby bylo dobře slyšet i mluvené slovo bez nutnosti rozhlasového zařízení. Místnosti sousedící s tímto sálem sloužily jako kuřárny, místnosti pro porady či jako šatny členů zastupitelstva, později změněny na kanceláře. Malovaná okna v celé budově dodala firma Karl Melzer ze Skalice u Nového Boru. Mohutný mosazný lustr v obřadní síni byl dovezen z Berlína a váží několik set kilogramů. Sál je doplněn o varhany, které v dnešní době slouží jako doprovod svatebních obřadů, případně různých koncertů varhanní hudby.

V letech 1966 – 1971 byla provedena velmi nákladná generální oprava radnice. Ta zůstává i přes veškeré změny ve městě stejným symbolem města jako dříve.

4.2 Divadlo Františka Xavera Šaldy

4.2.1 Počátky divadelnictví v Liberci

Stálá divadelní scéna byla v Liberci od roku 1820, kdy bylo vystaveno Cechovní divadlo. Dříve bylo možné vidět divadelní představení v sále staré radnice, avšak pouze ojediněle. Koncem 18. století byl zpřístupněn druhý sál v hostinci Obecní dům, který byl umístěn přibližně v místech dnešní radnice.

Cechovní divadlo bylo vystaveno hlavně díky cechu soukeníků. Ve spodní části divadla bylo možné nalézt ubytovnu pro tovaryše. Budova byla dřevěná s přibližnou kapacitou 700 míst. Po slavnostním představení v noci 23. dubna 1879 divadlo vyhořelo. Příčiny požáru nejsou známy, budova však byla již v nevyhovujícím stavu. Již v roce 1875 byl založen spolek pro výstavbu divadla nového, po osudném požáru byla jejich akce urychlena a výstavby divadla po požáru se ujalo město.

4.2.2 Výstavba nového divadla

Na základě urbanistické studie bylo rozhodnuto, že divadlo bude vystaveno na neupraveném terénu severně od náměstí. Městská rada stanovila přesné podmínky, jak mohla být plocha zastavěna. *„Po obou stranách nového náměstí zůstane 650 sáhů pozemku pro soukromou výstavbu. Radnice bude mít rozměry: 20 sáhů (38 m) délky a 20 sáhů šířky. Její hlavní průčelí bude zasunuto o 6 sáhů za dnešním severním průčelím domů na Staroměstském náměstí. Napravo i nalevo od radnice povedou ulice široké 9 sáhů (17 m). V ose bude umístěno divadlo, jež bude 24 sáhů dlouhé a 17 sáhů široké. Mezi ním a radnicí zůstane volný prostor 20 sáhů. Po obou stranách divadla se provede kromě 6 sáhů širokých ulic ještě zahradní úprava.“*⁵ Toto nařízení pak bylo uvedeno v praxi tak, že se vše vyznačilo přímo v terénu a označilo se praporky.

Pro obyvatele Liberce bylo postaveno prozatímní dřevěné divadlo po dobu nutných příprav na stavbu nového divadla. Tuto provizorní budovu vytvořil během několika měsíců stavitel A. Worf. Postaveno bylo začátkem roku 1880, zbouráno v době, kdy už to nová stavba vyžadovala, roku 1882.

⁵ TECHNIK, Svatopluk. *Liberecké domy hovoří I.* 1. vyd. Liberec: Liberecké tiskárny, 1992. s. 30.

V letech 1881 – 1883 bylo tedy jako náhrada za původní cechovní divadlo vystaveno divadlo nové podle návrhu vídeňských architektů Fellnera a Helmera. Původní návrh od architektů Miksche a Niezelského vyšel draho, proto byl nakonec zvolen návrh firmy Fellnera a Helmera, kteří byli specialisté na stavby divadel. Jejich architektonická díla se vyznačovala dokonalým provedením spojeným s dobovým vkusem. Samotná výstavba divadla pak byla svěřena liberecké firmě Sachers a Gärtner.

Zahájení stavby nastalo 26. září 1881. Již z počátku se objevily potíže, například že hloubka 10 metrů nebyla dostačující a došlo k sednutí a odtržení zadní části budovy s výtahem. Slavnostní otevření se konalo v září roku 1883 představením Schillerova dramatu Vilém Tell. Nyní se divadlo pyšní třemi soubory – operou, baletem a také činohrou.

4.2.3 Architektura divadla

Budova divadla proporčně zapadá mezi okolní budovy. Novorenesanční průčelí je vyzdobené pilastry, sloupy a římsami. Přízemí je zdůrazněno bosáží. Horní římsa je zakončena atikou s kuželkovým zábradlím, na které jsou umístěny sochy dle návrhu vídeňského sochaře Bendla. Sochy pak vytvořil vídeňský sochař R. Völkel. Všechny sochy mají alegorický význam. Nad vchodem vlevo vidíme sousoší sedícího boha Apolla obklopeného genii na delfínech. Vpravo je pak plastika Umění, které znázorňuje ženská postava s pochodní v ruce. Při pohledu na divadlo od kavárny Pošta vidíme sochu Melpomené se škraboškou, múzu dramatického žánru. Dále Thálii, která je múzou komedie a bohyni Floru s květy. Na východní straně divadla pak vidíme bohyni Erato - múzu milostné písně, bohyni tance Terpsychore a Fortunu, bohyni šťastného řízení.

Pseudobarokní interiér zdobí malba, která znázorňuje čtyři roční období lidského života ve vztahu k hudbě od vídeňského malíře J. Löfflera. Autory alegorické malby na oponě s názvem Triumf lásky byly malíři Franz Matsch a Gustav Klimt, kteří byli později předními představiteli vídeňské secese a evropského malířství. Tato hlavní opona byla jedním z jejich prvních zakázek, proto tedy vychází z novorenesance a historizujícího slohu.

Vstupní hala je nesena dvěma mramorovými sloupy, u kterých se z obou stran rozevírají široká schodiště. Balustrádové zábradlí je také mramorové, a na odpočívadlech jsou zasazena bronzová sousoší dvou naháčků, kteří nesou vysoký čtyřramenný svícen. Stěny jsou vyzdobeny štukem a jsou pozlacené.

Původní kapacita divadla byla 832 míst k sezení a 260 míst k stání. V roce 1958 došlo ke zrušení míst k stání a propojení míst v přízemí. Zlepšily se také šatny, část jeviště a celkové provozní podmínky divadla. V roce 1957 bylo pojmenováno po významném spisovateli, který byl libereckým rodákem, Františku Xaveru Šaldovi.

Obrázek 8: Budova Městského divadla v Liberci krátce po jeho dokončení

4.3 Severočeské muzeum

V roce 1873 byly otevřeny první muzejní prostory na půdě školy v Orlí ulici muzejním spolkem, v jehož čele stáli významné osobnosti Liberce jako například stavitel G. Sachers, průmyslník F. Liebieg nebo profesor R. Müller. Muzeum bylo poté přestěhováno do dnes již zbouraného domu U červeného orla na Sokolovském náměstí, další stěhování proběhlo roku 1881 do vhodnější místnosti dnes již zbouraného domu v Palachově ulici. O dva roky byla budoucnost muzea zajištěna schválením stanov Spolku Severočeského muzea průmyslového. Finanční podporu poskytl Zemský výbor v Praze pod podmínkou, že muzeum bude sloužit kulturním potřebám obyvatel i české národnosti.

Stavbu prováděli liberečtí stavitelé Gustav a Ferdinand Mikschové dle vítězného návrhu B. Ohmana. Muzeum je postaveno na místě bývalého koupaliště a botanické zahrady. Zahájení stavby se datuje na 24. 3. 1897, dokončena byla 18. 12. 1898. Základní kámen, jež pochází ze staré radnice, byl umístěn na místo, kde dle projektu měla stát kopie její věže.

Muzeum zaujme velmi zajímavým rozčleněním hmot. Průčelí je obložené narůžovělým hořickým pískem, podezdívka muzea je tmavší vytvořená z obkladu ze žuly pocházející z lomu ve Fojtce u Mníšku. Půdorys budovy je podobný velkému písmenu L.

Vstup do této novorenesanční budovy je zvýrazněn šestibokou stanovou střechou, lucernou a mohutným schodištěm. Na severní straně je napojen typický měšťanský dům z konce 18. století. Podél Vítězné ulice vidíme dvoupodlažní křídlo připomínající šlechtické sídlo. Nalezneme zde například knihovnu, kanceláře a také zabudovanou kopii věže staré radnice, jak již bylo zmiňováno. Ze vstupní haly je přístupná další hala se širokým schodištěm, které spojuje všechna podlaží. Z této haly je přístupný hlavní výstavní sál, který má výšku přes dvě podlaží a je navržen v podobě trojlodní baziliky. Vyniká svou sochařskou a kamenickou výzdobou. Sochařské a řemeslné práce na budově jsou provedené E. Gerhartem. Budova je zdobena věžičkami, pilastry, ukončena je apsidou, která připomíná kapli.

Po druhé světové válce byla zahájena činnost muzea již 1. září 1945, o rok později bylo otevřeno i pro veřejnost při výstavě nazvané Budujeme osvobozené kraje. Zaměřilo se hlavně vlastivědně a věnovalo se osvětové činnosti mezi mládeží. V 80. letech byla budova opravena jak uvnitř, tak zvenčí do původní podoby, a stala se tak velmi cennou a obdivovanou ukázkou stavebnictví.

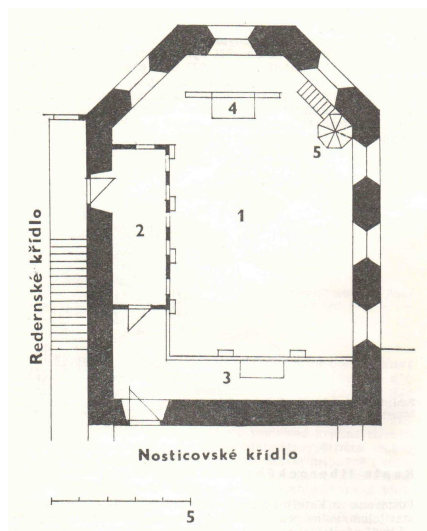
Dnes se v muzeu pořádá mnoho výstav, tematicky zaměřených prohlídek, případně i velmi oblíbená muzejní noc. V prvním patře se nachází přírodovědná expozice, která je zaměřena na přírodu severních Čech, jejíž součástí je i stálá expozice prehistorie. V prvním patře pak můžeme vidět například vývoj řemesel v Evropě, hlavní pozornost patří vývoji textilního průmyslu, který byl na Liberecku významný.

4.4 Liberecký zámek

Liberecký zámek patřil dříve k nejvýraznějším stavbám Liberce, a to společně s radnicí, a také s kostelem svatého Antonína. Byl také jednou z prvních budov, které byly zděné. Jádro zámku tvoří tzv. starý zámek, dříve renesanční stavba, která byla v baroku přestavena. Renesanci mohou stále připomínat sdružená okna, případně i bosovaný portál na západním průčelí zámku.

Stavba zámku byla započata majiteli panství Kryštofem a Melicharem z Redernu, dokončena pak byla jeho ženou Kateřinou, rozenou Šlikovou, společně s její sestrou Mikuláškou Nosticovou. Zámek byl založen v letech 1582 – 1587. Jednalo se o renesanční třípatrovou stavbu, pokrytou sedlovou střechou s ozdobnými vikýři a původně opevněnou zdí. Hlavní vstup byl zdůrazněn kamenným portálem a znaky vládnoucích rodů Redernů a Šliků, který je nyní možné nalézt ve druhém podlaží kvůli úpravám příkopu a okolního terénu.

Neodmyslitelnou součástí zámku je velmi cenná zámecká kaple, která byla přistavěna k tzv. Starému nebo také Redernskému zámku. Tato jednodlní svatyně patří k vrcholným dílům pozdně renesančního umění v severních Čechách. Dochoval se malovaný dřevěný kazetový strop, kazatelna i reliéfní výzdoba oltáře, znamenité dílo řezbářů renesančního období. Tato jednoduchá stavba obdélníkového půdorysu byla vybudována neznámým stavitelem za Kateřiny z Redernů v letech 1604 – 1606. Okna mají zešíkmená ostění a gotický lomený oblouk. Věž je barokně tvarovaná, vnitřek kaple je zařízen v renesančním duchu. Její věž sloužila současně jako zvonice.

Obrázek 9: Půdorys zámecké kaple

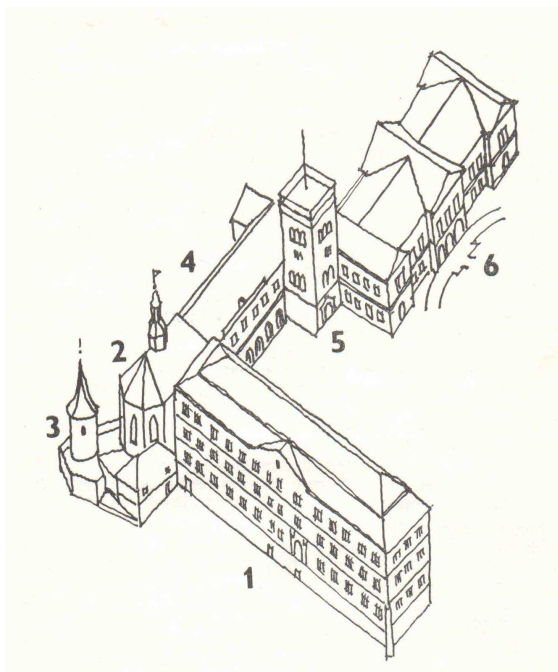
- 1) prostor kaple, 2) panská oratoř,
3) kruchta, 4) oltář, 5) kazatelna

Nosticovské křídlo je přímo napojené na Starý zámek. Byla opět přistavěna za Kateřiny z Redernu, a to pro její sestru Mikulášku Nosticovou v roce 1609. Jedná se o jednopatrovou renesanční stavbu, obdélníkové půdorysu.

O zámek se také zajímala vrchnost, a tak bylo v letech 1773 – 1776 přistavěno další křídlo na žádost Clam-Gallasů. Nové křídlo zámku, takzvaný zahradní zámek, bylo navrženo libereckým stavitelem Janem Josefem Kunzem. Tato nová část byla inspirována francouzskými stavbami typu zámeckých rezidencí. Centrální místnostní byl velký sál, a poté vzájemně průchozí obytné prostory bez jakéhokoli využití spojovacích chodeb. Zároveň došlo k úpravě parku, který náležel k zámku. Většina výzdob parku, ať už se jednalo o fontány, kaskády či sochy, byla dílem pražského sochaře J. Hájka. „Vnitřní zařízení zámku v rokokovém slohu, navrhoval francouzský architekt Louis Grenier z Amiensu, jenž tehdy působil v Praze. Štukatérské práce ve velkém sále, lustry a krby byly dílem J. Bossiho z Prahy. Zahradní křídlo je dvoupodlažní, nízkou střechu zdobí trojúhelníkové štíty. Budova měla hlavní vstup ze zámeckého parku. Její původní dispozice byla již při přestavbě v letech 1852-1854 značně změněna. Stavbou zahradního křídla zámku vzniklo na jižní straně polouzavřené tzv. čestné nádvoří s hlavním nástupem ze široké ulice Panské, ústící na jižním konci do příjezdní silnice od Prahy.“⁶

V letech 1852 – 1859 proběhly u Nosticovského křídla zámku úpravy v romanticko-klasicistním slohu pod vedením vídeňského architekta H. Ferstela. V této době byla dostavěna i hranolovitá věž, která je spojujícím článkem mezi Nosticovským křídlem a Novým zámkem. Zásahy do budov v dalších letech, které byly většinou spojeny s využitím objektů, zničili většinu vnitřních výzdob.

V polovině 19. století přestal být zámek využíván pro své původní účely. V roce 1850 sloužil jako správní

Obrázek 10: Liberecký zámek

1) Redernské křídlo, 2) kaple, 3) věž,
4) Nosticovské křídlo, 5) věž, 6) Zahradní zámek

⁶ TECHNIK, S. - RUDA, V. *Liberec minulosti a budoucnosti*. 1. vyd. Liberec: Severočeské nakladatelství, 1980. s. 46.

budova, byl zde umístěn Okresní soud, a také ubytovna zaměstnanců panství Clam-Gallasů. Dále byl zámek ve správě ředitelství státních lesů a statků, kdy byly jeho prostory využity většinou jako kanceláře. Jako správní a kancelářská budova slouží zámek i po roce 1945. Generální oprava byla prováděna v letech 1964 – 1969, kdy Zahradní zámek a Nosticovské křídlo převzal Skloexport, který do zámku umístil svou stálou expozici skla. Všechny prostory byly upraveny právě pro potřeby této firmy, a to pod odborným vedením. V současné době je osud libereckého zámku stále nejistý, a památka je nevyužita.

4.5 Budova Oblastní galerie

V roce 1792 přišel do Liberce průkopník průmyslové výroby sukna J. Berger spolu se svým společníkem Ferdinandem Römheldem. Po smrti Bergera se Römheld stal ředitelem jeho podniku, a také se těšil velké přízni hraběte Clam-Gallase. Dokladem toho bylo darování pozemku hned v sousedství zámku, kde si Römheld postavil rodinný dům. Budova byla dvoupodlažní, s klasicistním průčelím, které bylo zakončeno trojúhelníkovým štítem. Než Römheld odešel z Liberce, dům prodal, a následně se v něm vystřídalo mnoho majitelů. Hlavním, a pro galerii nejvýznamnějším z nich, byl Johann Liebieg ml.

„Firma Johann Liebieg & Co. se své době řadila mezi nejvýznamnější a největší podniky na zpracování vlny v rakouské monarchii. Svoji vilu si Johann Liebieg ml. nechal postavit podle vzoru severoitalských renesančních vil v letech 1870 - 1872 Gustavem Sachersem, absolventem bavorské Akademie výtvarných umění a majitelem jedné z největších stavebních firem.“⁷ Gustav Sachers navrhl mimo jiné mnoho staveb v Liberci, například v dnešní době již zbořený evangelický kostel, který stával na náměstí Českých bratří.

Původní plán vily vypadal mnohem skromněji, avšak nebyl nikdy uskutečněn. Ke stavbě byl nakonec zvolen pozemek v blízkosti libereckého zámku, kde se již nacházel klasicistní dům Ferdinanda Römhelda. Tento dům se stal centrální částí vily, ke které byla dostavěna třípodlažní křídla. Jak bylo již řečeno, mnoho vil v této době měla působit honosným až výstavním dojmem, a ani tato není výjimkou. *„Liebiegova vila je hodnotným příkladem reprezentativní historizující architektury poslední třetiny 19. století.“⁸*

Po dostavbě vily vzniklo také čtvercové nádvoří, které uzavírala sala terrena s balustrádou navazující na přilehlý park. Hlavním vstupem se vchází do centrální haly se schodištěm, kde střešní okno poskytuje denní osvětlení. Výzdoba interiéru byla soustředěna především v prostoru tohoto schodiště a několika obytných místností.

⁷ HALÍK, P. a kolektiv. *Slavné vily Libereckého kraje*. 1. vyd. Praha: FOIBOS a. s., 2007. s. 20.

⁸ Tamtéž, s. 22.

*„V přízemí jižního křídla se nacházel panský pokoj, knihovna a hostinský pokoj. V ostatních křídlech byly provozní místnosti domu, jako kuchyně, prádelna, pokoj pro služky a samostatný byt zahradníka.“*⁹ V dalších částech domu se nacházely obytné místnosti, ložnice a sociální zařízení. Celý areál doplňovaly zahrady, konírna, terasy a například i zahradnický domek.

Mezi lidmi se pro tuto krásnou stavbu vžil název Liebiegův palác právě pro svůj odraz bohatství tohoto mladého továrníka. Po smrti Johanna Liebiega ml. připadla vila do rukou jeho syna Johanna Moritze Liebiega a také dětem jeho dcery Gabriely, které však v domě nebydleli, nýbrž ji pronajímali např. pro ubytování četnického pohotovostního oddílu. Od roku 1946 je majetek zestátněn a přidělen Severočeskému muzeu. Oblastní galerie zde sídlí od roku 1953, kdy se sbírka výtvarného umění Severočeského muzea přemístila právě do této honosné budovy. Prvním ředitelem byl liberecký malíř Jaro Beran. Budova prošla v průběhu let četnými úpravami. Nejvýraznější přestavba nastala v letech 1956 – 1968, kdy spolu s rekonstrukcí jižního a východní křídla vznikly z původně hospodářského prostoru nové výstavní a provozní místnosti. Nově byly upraveny plochy nacházející se před budovou galerie.

V této galerii je umístěna jedna z nejrozsáhlejších sbírek českého umění 20. století, dále pak kolekce obrazů různých nizozemských malířů z 16. až 18. století či sbírky francouzských krajinářů 19. století. Pravidelně jsou zde pořádány různé vernisáže, tematické výstavy či akce jako jsou například Vánoce a Velikonoce v galerii.

⁹ HALÍK, P. a kolektiv. *Slavné vily Libereckého kraje*. 1. vyd. Praha: FOIBOS a. s., 2007. s. 21.

4.6 Vila Theodora Liebiega - Liebigova vila

Textilní továrny Liebiegů vznikaly pomalu, nejprve odkoupením malé manufaktury hraběte Kristiána Filipa Clam-Gallase, a to bratry Johannem a Franzem. Koncem 19. století už patřily k největším firmám v zemi. Přibližně v polovině devadesátých let 19. století začali majitelé továrny Johann Liebieg & Co. stavět obytné budovy, a to nejen pro sebe, ale také pro své zaměstnance. Nejvýznamnější stavbou se však měla stát rodinná vila pro Theodora Liebiega ml., nejmladšího z majitelů továrny, který přebíral vedení této velké firmy od svého strýce Heinricha Liebiega. „*Význam této vily je možné spatřovat především v genezi jejího vzniku. Byla první v řadě obytných domů, vzniklých v bezprostřední blízkosti továrny, ale umístěním jakoby celému komplexu dominovala.*“¹⁰ I přes zálibu Theodora Liebiega ml. v moderních vynálezech má tato stavba romantický charakter. Předpokládá se, že typ stavby byl spíše zvolen jeho strýčkem, který si nechal postavit vilu u Frankfurtu nad Mohanem.

Po odkupu dvou starších domů a jejich následném zbourání, začala stavba první části této honosné budovy. Na začátku roku 1897 předložil Adolf Bürger návrh stavby městské radě, která ho následně schválila, a tak mohl být postaven patrový dům s velmi výrazným nárožním arkýřem. Jednalo se o hrázděnou stavbu se střechou z planých tašek. Jelikož byl v této době velmi oblíbený historizující sloh, vycházelo celkové pojetí domu z této architektury. Tu poté ještě zvýrazňuje užití vitráží v oknech, pískovcové ostění oken a dveří, hrázděný arkýř s věžičkou, samotné křížení hrázdění na zdi či kované mříže a jiné prvky umístěné jak na fasádě, tak na střeše.

V další etapě došlo k plynulému napojení výraznější části budovy projektované vídeňským architektem Humbertem Walcherem von Moldheimem. „*Na obdélném půdorysu vznikla velmi členitá stavba historizujícího charakteru, vycházející převážně z neogotických a neorenesančních forem, připomínající středověký hrad.*“¹¹ Dominantu této centrální části tvoří čtyřboká věž s dlátovitou střechou. Tato prostřední část vily je zároveň částí nejvyšší. Věž je doplněna zubatým štítem, ve kterém je vstupní

¹⁰ HALÍK, P. a kolektiv. *Slavné vily Libereckého kraje*. 1. vyd. Praha: FOIBOS a. s., 2007. s. 40.

¹¹ Tamtéž, s. 40.

pískovcový portál s velkými dubovými dveřmi. V horní části věže je zakomponována socha madony s dítětem, za zdí se pak nachází modlitebna. Štít, střecha a detaily budovy byly inspirovány záměčkem Heinricha Liebiega.

Poslední etapu projektoval norimberský architekt Jakob Schmeissner, který pro Liebiegy navrhnul od počátku 20. století většinu budov. Roku 1904 byl Jakob Schmeissner povolán Theodorem Liebiegem ml. kvůli rozšíření svého sídla, které začalo být nedostačující. Z počátku bylo dostavěno dětské křídlo budovy, znatelnější proměnu lze zaznamenat v letech 1911-1912, kdy došlo k prodloužení jihovýchodního křídla. Tím došlo k uzavření přízemní terasy zasklené do zimní zahrady. Budova je třípodlažní s prvky secesního slohu, na jižní straně ukončena trojstupňovým štítem. I přestože je mohutnější než zbytek vily, ozdobných prvků je zde mnohem méně. Kvůli zachování určité symetrie jednotlivých částí byl konec budovy završen štítem s pískovcovým zdobením podobným Moldheinovu zakončení opačné strany vily. Jednou z mála ozdob fasády je pak hranolovitý arkýř se čtyřmi dělenými okny. Stejně jako zbytek budovy i zde byla budova pokryta červenými pálenými taškami, později nahrazenými ušlechtilým zelenkavým plechem.

V interiéru nejvíce převládala německá secese, která čerpala inspiraci v hradních i lidových stavbách. Z dobových fotografií například pánského pokoje či šatny v suterénu je možné vidět secesní interiér, jeden z mála v té době v Čechách. Celou budovu pak doplňují detaily převzaté z jiných budov, dále pak originály dveří, krásně kovaný plot či různé interiérové prvky.

Po roce 1939 a smrti Theodora Liebiega ml. došlo k několika úpravám této vily, například hlavní hala byla přestropena na dvě podlaží. Byl to zásadní zásah do dispozic vily, kdy byla centrální hala zrušena a v prostoru tak vznikly nové místnosti. Tuto přestavbu prováděl stavitel Richard Wojatschek. Ten velmi často spolupracoval s Jakobem Schmeissnerem na jeho projektech.

Do roku 1945 pobývala v domě vdova po Theodoru Liebiegovy Maria Ida von Liebieg spolu s dětmi, v roce 1945 byl však majetek zabaven státem. Po válce zde bylo umístěno sídlo nového vedení národního podniku Textilana, která pokračovala ve výrobě v liebiegových továrnách. Roku 1970 zde byla zřízena mateřská škola a jesle

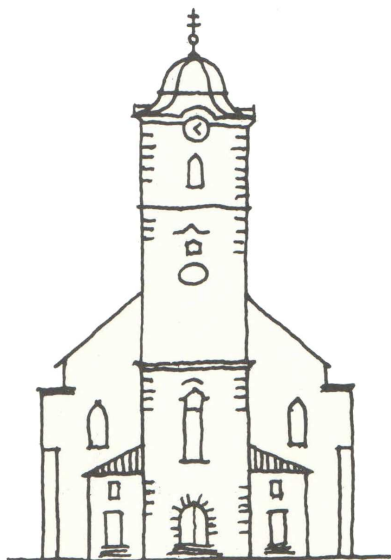
podniku Textilana. Po roce 1990 opět ve vile sídlí vedení podniku Textilana, a roku 2005 získalo tuto památku město Liberec. Město nechalo většinu reprezentačních prostor zrestaurovat a opravit.

Za zmínku jistě stojí přilehlý park, který býval osázen keři a stromy. Ve svahu se nacházel vinný sklípek, který byl v poválečném období částečně přebudován na protiletecký kryt. Zajímavým doplňkem je zahradní lavička, která byla náhodně objevena, a která byla velmi profesionálně, a důmyslně, vyrobena. Její opěradla jsou doplněna odtokovými kanálky na dešťovou vodu a okolo lavičky jsou otvory pro umístění přístřeší.

4.7 Arciděkanský kostel svatého Antonína

K nejstarším památkám Liberce patří arciděkanský kostel sv. Antonína Velikého, který se nachází na Sokolovském náměstí. První zmínka je z roku 1352 v soupisu pražského arcibiskupství, kdy se zároveň jedná o první zmínku o Liberci. Původně zde byl malý, dřevěný kostelík, stojící na hřbitově. Po příchodu Redernů na Liberecko a počátkem budování Liberce byl i kostel přestaven na zděný. Základní kámen byl položen 24. září 1579, kdy měli panství v državě bratři Kryštof a Melichar z Redernu.

Stavbou kostela byl pověřen Georg Leypold dle plánů neznámého stavitele. Pokračovalo se pomalu a roku 1583 byla výstavba dokonce přerušena kvůli konstrukčním problémům. K dokončení stavebních úprav dostavbě kostela byl nakonec povolán Marcus Spazio z Lanza, stavitel italského původu působící ve Zhořelci. Zesíláno bylo obvodové zdivo, sloupy byly podezděny a loď byla zaklenuta křížovou klenbou. Celkové dokončení stavby se datuje na 30. listopadu 1587.

Obrázek 11: Původní podoba kostela

Původně byl kostel gotický, trojlodní, halový, jeho prostor je rozdělen na dvě řady sloupů plynouje přecházejících do klenby. Na straně západní je nad vstupem umístěna čtvercová věž, na straně východní byl kostel ukončený jednoduchou apsidou se sakristií a po stranách depozitářem. Vnitřek kostela byl bez výzdob, velmi prostý a jednoduchý, stál zde pouze oltář zasvěcený poustevníkovi svatému Antonínovi. Jak ukazují panoramatické pohledy, tzv. veduty, ze 17. století, byl kostel sv. Antonína velmi vysoký oproti nízké zástavě okolních domů.

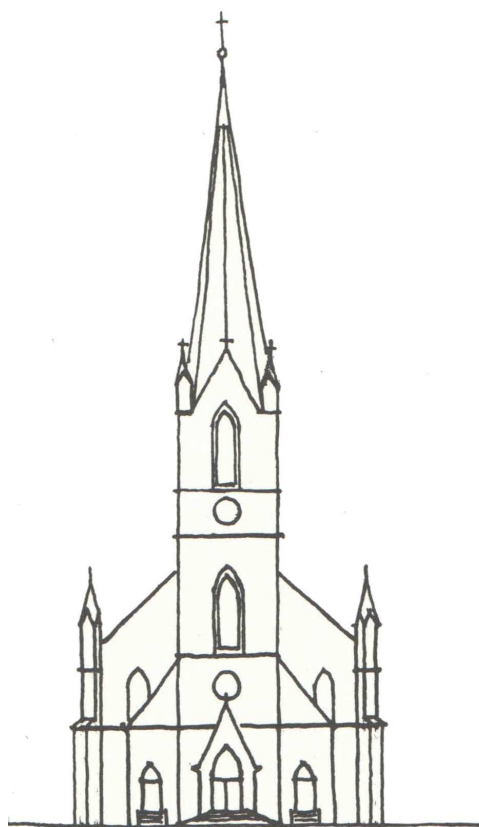
Současně s povýšením z farního kostela na děkanský došlo také k přestavbě východní strany kostela, která dle starých záznamů byla již potřebná. Do věže kostela například několikrát udeřil blesk z důsledku tehdejšího používání šindelové krytiny. Návrh rekonstrukce vytvořil

Johann Felgenhauer z Nového Města pod Smrkem. Kostel byl nejen opraven, ale i rozšířen o příčnou loď, novou sakristii, presbytář a dostal tvar latinského kříže. Vysvěcení kostela bylo provedeno 16. října 1735 chrastavským farářem Antonem Kopschem. V roce 1788 dostala věž jednoduché zakončení střechou pokrytou plechem a helmici natřenou na červeno. Kostel byl znovu vysvěcen roku 1859. V této podobě zůstal kostel až do roku 1880, kdy došlo k celkovému urbanistickému uspořádání středu města. Novogotická přeměna kostela byla zadána vídeňskému architektovi Ludwigu Tischlerovi a Heinrichu Ferstelovi. Přestavbu pak provedli stavitelé Heinrich Sachers a Franz Gärtner v letech 1879 – 1882.

Věž se zvýšila o přibližně 25 metrů, a tyčí se ve výšce 70, 5 metrů. Stala se nejvyšší věžovitou stavbou v Liberci. Věž je zakončena štíhlou osmibokou jehlancovitou střechou, kříž na jejím vrcholu je vysoký 2,5 metru a váží 155 kilogramů. Dle zvyklosti byly do makovice věže vloženy pamětní zápisy. Do věže byly také vsazeny nové hodiny, které byly zhotoveny v dílně libereckého hodináře Adolfa Bergmanna.

Při novogotické přestavbě byl současně přebudován také interiér. Návrhy malby provedl vídeňský malíř J. Jobs, dle jeho návrhů je maloval liberecký malíř Otto Dresen. „Pozoruhodný je zejména hlavní oltář vysoký 10 metrů. Na tabernáklu jsou zobrazení patroni země České, sv. Prokop,

Metoděj a Norbert na jedné straně, na druhé sv. Vojtěch, Cyril a Jan Nepomucký. Nad nimi ve výklenku stojí dřevěná socha sv. Antonína Velikého, kvalitní práce sochaře J. Leimera.“¹²

Obrázek 12: Novogotická úprava kostela

¹² TECHNIK, Svatopluk. *Liberecké domy hovoří I.* 1. vyd. Liberec: Liberecké tiskárny, 1992. s. 9.

Celá přestavba kostela byla slavnostně zakončena vysvěcením 21. ledna 1882. Okolí kostela bylo rovněž upraveno, hřbitov byl zcela zrušen, terén před kostelem byl snížen a rozdíl výšek byl vyrovnán schodištěm. V kostele se nachází vzácné varhany, které byly nainstalovány roku 1930 firmou Rieger z Krnova. Ve stejném roce je bylo poprvé slyšet již na bohoslužbách. Dodnes se řadí mezi největší varhany v severních Čechách. Nové zvony z roku 1957 nahradily původní, které byly zničené z obou světových válek. Tyto zvony dostaly roku 1976 elektrický pohon a sami se poprvé rozezněly dne 4. srpna 1976. Z doby pozdně gotické zůstala u této nejstarší liberecké zděné stavby zachována pouze hlavní loď a spodní část věže.

Roku 1978 provedl Restaurátorský ateliér v Jihlavě rekonstrukci obou bočních oltářů, kdy došlo k jejich pozlacení. O tři roky později byly provedeny renovace hlavního oltáře a kazatelny. Obrazy zachycující Křížovou cestu restaurovala Pavla Richterová roku 1980.

4.8 Kostel svatého Kříže

V roce 1680 vypukl v Liberci mor a počet zemřelých převyšoval kapacitu městského hřbitova u kostela svatého Antonína. Z důvodu toho bylo zbudováno další pohřebiště, morové. V horní části byl dostaven v roce 1695 malý kostelík, jehož stavitelem se stal architekt italského původu Marcus Antonius Canevalle. Tento kostelík měl symbolickou podobu kříže, zasvěcený sv. Kříži. Byl pokryt šindelovou střechou a měl dřevěnou zvonici krytou plechem. Hlavní oltář byl dřevěný, pozlacený a zdobený postavami andělů. Zhotoven byl ve Vídni a darován hrabětem Františem Gallasem. Nejcenější ozdobou oltáře byla socha Bolestné Matky Boží z roku 1506, která byla vyřezávána z cedrového dřeva.

Pozdější rekonstrukce kostela je spjata s tehdejším děkanem Antonínem Kopschem, který nejenže přesvědčil a získal souhlas od hraběte Gallase, ale také se finančně na stavbě podílel. Věžní hodiny jsou například zhotoveny na jeho náklady u pražského hodináře Šebestiána Landsbergera. Mezi jeho další významné zásahy do kulturního života patří zřízení první veřejné knihovny v roce 1759, kdy v místnosti nad sakristií soustředil nad 1100 svazků z různých oborů.

Přestavba, která měla dát kostelu podobu poutního chrámu v Hejnicích, byla prováděna v letech 1753 - 1756 pod vedením stavitele Jana Josefa Kunze. Zachována zůstala pouze sakristie a presbytář. Tato budova je jedinou ukázkou barokního stavitelství v Liberci. Kostel je jednolodní, 17, 3 metru dlouhý a 13, 2 metru široký, vstup je orientován na západ. Po obou stranách hlavního vstupu jsou dvě věže architektonicky členěné do tří částí. Spodní část je zakončena mohutnou plastickou římsou, která obíhá celou stavbu. Ve střední části je zvonice, jejíž okna jsou uzavřena dřevěnou žaluzií. Poslední části věží jsou zakončeny cibulovitými báními s lucernami. Průčelí je zdobeno pásy v omítce, okna jsou půlkruhovitě zaklenutá a orámovaná jemnými profily v omítce. Konvexně vyklenutá střecha vrcholí nad hlavním vchodem štítem s barokními volutami po bocích. Vstupní dveře jsou orámovány kamennými zárubněmi.

Po dokončení stavby roku 1756 byl kostel bez vnitřního vybavení. „*Vnitřní výzdobu a zařízení kostela vytvořili čeští umělci. Podíleli se na ní i pražští malíři*

Jan Václav Spitzer, František Petr Molitor, František Xaver Palko a Felix A. Scheffler. Bohatě zdobený rám obrazu na hlavním oltáři zhotovil mnichovohradištský řezbář Jan Hájek, postranní oltáře sv. Josefa a sv. Aloise vyřezal kosmonoský řezbář Jan Jelínek. Kazatelna je dílem řezbáře Antonína Hájka. Kostel sv. Kříže je jedinečnou libereckou barokní stavbou, jejíž vnější architektura je v souladu s interiérem. Stavba dokazuje úzké styky Liberecka s českým výtvarným uměním.“¹³

I v tomto kostele jsou umístěny varhany z dílny Rieger z Krnova, které byly instalovány roku 1892. Pod kostelem je ukryta hrobka, která je dnes nepřístupná. Do roku 1787 byla využita celkem dvanáctkrát, od té doby není využívána, opravena byla roku 1863. Je složena ze dvou částí, v první leží v bohatě malované rakvi hejtman panství, který zemřel roku 1722. Ve druhé části je pak několik libereckých duchovních, například i děkan Anton Kopsch. Z nařízení císaře Josefa II. byly všechny hrobky uzavřeny. Tuto kryje kamenná deska s datem 1763.

Při úpravách kostela se okolní hřbitov postupně změnil na park, a v roce 1760 zde byla postavena křížová cesta původně obehnaná zdí. Do zahrady bylo umístěno vzácné barokní sousoší na čtyřramenném podstavci z dílny Matyáše Brauna, které bylo přemístěno roku 1877 z Novoměstského náměstí. Zobrazuje sochy sv. Floriána, Šebestiána, Rocha a Jana Nepomuckému, nad nimi je postava Panny Marie s gloriolou dvanácti hvězd.

¹³ TECHNIK, S. - RUDA, V. *Liberec minulosti a budoucnosti*. 1. vyd. Liberec: Severočeské nakladatelství, 1980. s. 39-40.

4.9 Kostel svatého Vincence z Paoli

Vznik kostela postaveného na Janském kameni souvisí se základem textilní továrny Johannem Liebiegem. V roce 1855 nechal postavit tzv. Dělnický dům. Liebiegova manželka Marie Pavlína Liebiegová nechala přistavět roku 1866 mateřskou školu, dětský azyl či klášter pro sestry Společnosti Dcer křesťanské lásky, které se staraly o děti. Nezbytnou součástí byl kostel, který vznikl v období let 1884 – 1887 dle návrhu vídeňských architektů Richarda Jordana a Josefa Schmalzhofera. Stavitelem byl Ferdinand Scholz z Liberce. Kostel sloužil účelům lazaristů, jejichž zakladatelem byl právě sv. Vincenc z Paoli, kterému byl kostel zasvěcen.

Stavba je provedena v novorománském slohu, z červených cihel, průčelí je z režného zdiva kombinovaného s kameny ze světlého pískovce. Ozdobné prvky, jako například římsy, sloupy či sokl jsou z pískovce dodaného z Pirny. Celý objekt je podsklepen. Jedná se o trojlodní stavbu, jejíž hlavní vstup, který je zasunut, je zvýrazněn dvěma štíhlými věžemi zakončenými zvonici a stanovou střechou. Zvonice jsou přibližně 20 metrů vysoké. Mezi nimi je průčelí hlavní lodi s trojúhelníkovým štítem a krásnou kruhovou rozetou. Nad kostelem se zdvihá další věž, tentokrát osmiboká a se stanovou střechou. Na jihovýchodní straně nalezneme půlkruhovou apsidu, na kterou navazuje přístavba fary. Šířka kostela je 15,5 metrů a délka je 38 metrů.

Interiér byl zařízen v novorománském stylu. Hlavní oltář je dílem vídeňského dvorního kamení Hausera, od kterého pocházela také kamenná kazatelna a postranní oltář svatého Jana, které se bohužel nedochovaly. Po nějakou dobu byl kostel opuštěný, a tak velmi rychle chátral, propadla se dokonce i klenba věže. V roce 1973 byl kostel rekonstruován na způsob konferenční haly členy obce adventistů. Ti kostel převzali do svých rukou a upravili si jeho interiér pro své bohoslužby.

4.10 Kostel U Obrázku

Kostel U Obrázku je pozoruhodnou secesní stavbou, která se nachází v izolované části Liberce. Jeho vznik je opředen mnoha pověstmi, které zaznamenal arciděkan a vlastivědný badatel A. Hoffmann, který zemřel roku 1896. Dle něj se dříve na místě kostelíka nacházela léčivá studánka, vedle níž byl na stromě připíchnut obrázek Panny Marie malovaný na plechu. Pověst o jejím zázračném účinku začala lákat mnoho lidí, a proto sem začali chodit se svými trápeními. Dále se praví, že těžce nemocný sedlák Georg Weber z Ruprechtic slíbil, že pokud ho voda ze studánky vyléčí, vztyčí zde velký kříž. Jelikož se vyléčil, splnil svůj slib a nechal zde vybudovat kříž s Kristem a sochy Panny Marie a sv. Jana Nepomuckého. Po uzdravení slepého chlapce, který začal díky této léčivé studánce vidět, začala docházet celá procesí nemocných. V roce 1933 nechal G. Weber vysadit kaštanovou alej a opravil Křížovou cestu. Vzhledem k velkému počtu příchozích se začalo uvažovat o výstavbě kostela.

Peněžní prostředky se získaly poměrně rychle, protože v této době neměly Ruprechtice dosud žádný kostel. Plány výstavby vypracovali dva architekti a učitelé průmyslové školy M. Kühn a H. Fanta. Dle jejich návrhu byl kostel Matky Boží U obrázku postaven stavitelem Adolfem Hübnerem roku 1907. V červenci roku 1907 byl kostel vysvěcen pražským biskupem dr. Frindem.

Zaujme svým kruhovým půdorysem a kruhovou apsidou s obdélníkovou sakristií, která je připojena na východní straně. Věž se zvonící je čtvercového půdorysu, čelní stěna kostela je zakončena trojúhelníkovým štítem, kde je začleněno kruhové okno ozdobené hlavičkami andělíčků. Nároží jsou z hrubě opracovaných kvádrů liberecké žuly. Z původního zařízení se zachovala pouze vzácná soška Panny Marie, která byla převezena do kostela sv. Jana Křtitele v Rochlici.

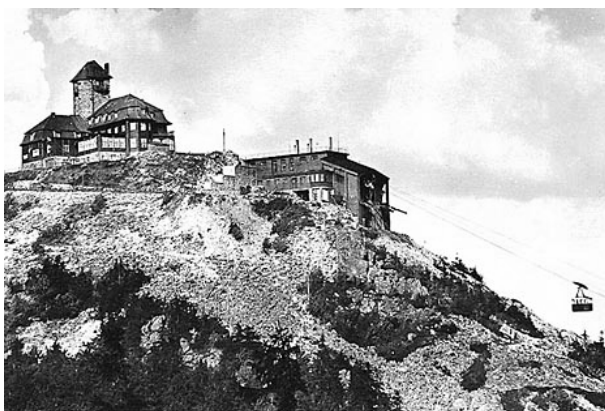
Tento kostel, který je umístěný na vyvýšeném místě Ruprechtic, je viditelný ze všech stran a stal se tak dominantou krajiny.

4.11 Stavba na Ještědu

4.11.1 Počátky turistiky a původní chaty na Ještědu

Název hory Ještěd, která je 1012 metrů nad mořem, je zřejmě odvozen od jména Ješek, ve staré češtině Jan. A to právě proto, že zde byl kdysi majitelem Ješek. Z důvodu nepřístupnosti terénu, pusté krajiny a nebezpečnosti výstupu zůstal Ještěd dlouho bez známek ruchu. Mezi první známky počátku přístupnosti této hory bylo vztyčení dřevěného kříže na počátku 18. století. V roce 1844, kdy na vrchol hory putovala vojska. Toho využili manželé Haslerovi, kteří zakoupili základní občerstvení, a putovaly s vojáky. Roku 1847 zde byla vybudovaná úplně první chata, která však po roce podlehla požáru. V roce 1868 si zde Haslerovi postavili dřevěnou boudu, která bohužel nevydržela nápor počasí. Roku 1876 zde byla postavena jednoduchá trámová vyhlídka, která byla zdevastována turisty. V létě roku 1889 byla nahrazena novou vyhlídkou, jež nevydržela nápor počasí, a tak její trámký posloužily jako palivo při slavnostech slunovratu roku 1904. Hora byla čím dál tím více vyhledávaným turistickým místem, první automobil, který na Ještěd vyjel, řídil továrník Theodor von Liebieg v roce 1902. Začalo se tedy uvažovat o zděné a důstojné stavbě, která bude cíle turistů a poskytne potřebný komfort a vyhlídku.

V roce 1906 byl položen základní stavební kámen nové zděné stavby – horského hotelu s kamennou vyhlídkou věží, a to při příležitosti výstavy v Liberci. Stavba, kterou vybudoval Ernst Schäfer, byla postavena za půl roku a slavnostní otevření proběhlo 13. ledna 1907. Jednalo se o secesní, napůl dřevěnou chatu, u které byla postavena také vyhlídková věž vysoká 28 m. Po válce došlo ke konfiskaci chaty. V 70. letech byla chata zmodernizována dle návrhů Karla Wintera. Vrchní část chaty

Obrázek 13: Horský hotel Rohanka

byla stále dřevěná, a tak při neopatrné manipulaci s potrubím vznikl 31. ledna 1963 požár, kdy dřevěná část chaty celá shořela a kamenná část byla značně poškozena. Zbytky zdiva byly před stavbou nové budovy odklizeny.

4.11.2 Lanová dráha na vrchol Ještěd

K Ještědu neodmyslitelně patří lanová dráha, která jej spojuje s Libercem a navíc patří k nejstarším podobným dílům v České republice. Myšlenka propojení města s horou pochází již z roku 1924. Poměry však výstavbě lanové dráhy nepřály, myšlenku pak roku 1928 převzala krkonošská společnost Černá hora. Realizace visuté lanové dráhy byla zadána chrudimské strojírně František Wiesner, která dráhu postavila v rekordním čase. Stavba započala roku 1932, veřejný provoz byl zahájen 27. 6. 1933. Po téměř 40 letech bezproblémového provozu byla lanová dráha rekonstruována, kdy původní dvě nosné podpěry byly nahrazeny jedním sloupem. Trať má délku 1,2 km, převýšení je 400 metrů. Kabina pojme 45 cestujících, které z Horního Hanychova na Ještěd převezí za přibližně 4 minuty jízdy.

4.11.3 Ještědský kříž

První zmínka o tomto symbolickém ještědském kříži pochází z roku 1737, kdy zde byl postaven kamenný kříž. Stál zde až do roku 1812, kdy byl neznámým vandalem rozbit na kusy, následně opraven a o 16 let později opět rozdrčen. Místo kamenného kříže zde byl postaven kříž dřevěný v roce 1834. Po prudké bouři, při které zasáhl kříž blesk, došlo k rozštípnutí na kusy. Další pamětní dřevěný kříž byl vztyčen roku 1853 na náklady obcí Dolního a Horního Hanychova. O 10 let později se opět počasí ukázalo jako mocnější. Nový kříž zde pak vydržel dlouhých 67 let do roku 1935, kdy byl značně poškozený odstraněn a nahrazen svou kopií. Nový kříž vydržel opět velmi dlouho, jak povětrnostní podmínky, tak válečné období a požár chaty. Na pokyn vedení města byl roku 1981 odříznut a odvezen neznámo kam, a tak na místě kříže zůstal jen špalek zakopaný do země. V roce 1990 byl však původní ještědský kříž obnoven a na svém místě stojí poněkud omšelý dodnes.

4.11.4 Nová stavba a její využití

Po několika jednáních se rozhodlo postavit na Ještědu novou stavbu, vyhovující době a fungující také jako hotel společně se spojovacím střediskem, hlavně pro televizi. Byla tedy vypsána soutěž o výstavbu televizní věže, a také restaurace s hotelem. Vítězný návrh, který obsahoval obě budovy v jedné a jejím autorem byl doc. Ing. arch. Karel Hubáček, dr. h. c. „Projekt vypracoval podnik SIAL (architektonickou část architekt Karel Hubáček, statiku inženýr Zdeněk Patrmán, interiéry akademický architekt Otakar Binar), a 30. července 1966 mohl být slavnostně položen základní kámen.“¹⁴ Ze začátku byl rotační tvar hyperboloidu spíše odmítaný, dnes je jedním ze symbolů Liberce.

Tuto obtížnou výstavbu prováděly Pozemní stavby Liberec, dokončena byla 21. září 1973. V této době také došlo k modernizaci lanové dráhy z Horního Hanychova. Některé technické věci se zde zkoušely vůbec poprvé, některé se dokonce dělaly prototypově, nebo tzn. na koleni. Například dvanáctimetrové nosné tyče z umělé hmoty vyrobila továrna specializovaná na rybářské pruty.

*„Budova má kuželovitý tvar rotačního hyperboloidu, který byl autory zvolen s ohledem na extrémní povětrnostní podmínky na vrcholu Ještědu. Hlavní nosnou konstrukci tvoří železobetonové jádro složené ze dvou soustředných válců do sebe zasunutých a pevně zakotvených v mohutné kruhové základové desce uložené na pevném podloží z tvrdého křemence a z prahorní krystalické břidlice.“*¹⁵

Obrázek 14: Model hotelu Ještěd

Celková výška je 94 metrů. Ve spodních patrech nalezneme strojovnu, provozní místnosti, a také technické vybavení. Výše je zabudována vyhlídková terasa, ze které

¹⁴ TECHNIK, Svatopluk. *Liberecké domy hovoří II.* 1. vyd. Liberec: Liberecké tiskárny, 1993. s. 48.

¹⁵ Tamtéž. s. 49.

vedou vstupy do hotelu a do restaurace. V dalších čtyřech patrech je hala, bufet, restaurace pro 140 osob, dále pak kavárna, a již zmiňovaný horský hotel. Zbýlá patra slouží pro spojovací techniku. Celá stavba je ukončena trubkovitým nástavcem, na němž je umístěna anténa, která měří 17 metrů.

Vnitřní prostory navrhoval Otakar Binar. Hlavními materiály byly mramor, sklo, keramika a ušlechtilé kovy. Část skleněné výzdoby je vytvořena mistry Jaroslavou Brychtovou a Stanislavem Libenským, přičemž nejpozoruhodnější je jejich výtvar s názvem Spad meteoritů, který je umístěn na betonové stěně haly nad schodištěm do restaurace. Vybavení nábytkem a doplňky je velmi originální, nejznámější jsou nejspíše závěsná křesílka ve tvaru vajíčka v hotelové hale.

Spodní podlaží jsou chráněna hliníkovými deskami se speciální ochrannou vrstvou pro nepříznivým vlivům počasí, hlavně kvůli povětrnostním podmínkám. Stěny jsou tvořeny ocelovou konstrukcí s izolační výplní. V podlažích s televizní technikou je plášť zakryt průhlednými deskami skládajících se z několika vrstev a jsou nesený lany ze skelných vláken. Vytápění objektu je zajištěno díky kotlům na topnou naftu, které jsou obloženy kamenem, aby zapadly do okolního prostředí.

Po dokončení stavby se ukázalo, že pod vlivem prudkého a silného proudění větru se nebezpečně rozkmitává horní část budovy. Tuto závadu odstranilo řešení, kdy se do horní části umístilo obrovské kyvadlo se šestikilovým závažím v ose věže.

Pro svůj jedinečný a velmi nezvyklý tvar, ale také pro své konstrukční řešení byla tomuto projektu udělena Perretova cena v roce 1969, která oceňuje mimořádná architektonická díla a techniku ve vztahu k architektuře. Bohužel, kvůli politickému zřízení v této době, nebylo umožněno Karlu Hubáčkovi vycestovat a tuto cenu si převzít.

I přes všechny nesnáze, které museli nejen stavitelé a návrháři čelit, vznikl horský hotel a televizní vysílač Ještěd navzdory všem předsudkům a jiným problémům. Dnes je Ještěd významnou dominantou a Liberec je mnohdy označován jako „město pod Ještědem“. Od roku 2001 je Ještěd v noci osvětlen a je jakýmsi majákem ve tmě. Stal se součástí libereckého znaku a můžeme jej vidět ve filmu Grandhotel natočeného podle scénáře Jaroslava Rudiše.

5. Závěr

Hlavním cílem této bylo vytvoření obecně historického a umělecko-historického popisu a následná analýza vybraných libereckých památek. V této práci se zabývám pouze některými vybranými památkami, a to libereckou radnicí, Divadlem F. X. Šaldy, Severočeským muzeem, libereckým zámkem, budovou Oblastní galerie, vilou Theodora Liebiega, kostelem svatého Antonína, kostelem svatého Kříže, kostelem svatého Vincence z Paoli, kostelem U Obrázku, a stavbou na Ještědu.

U jednotlivých památek jsem popsala jejich stručnou historii a vývoj, architektonické prvky a případné současné využití. Zaměřila jsem se především na popis architektury a na některé zajímavé detaily, které ke stavbě neodmyslitelně patří. Jednotlivé budovy jsou v textu doplněny obrazovými materiály, jako jsou například půdorysy objektů, skici, náčrty či fotografie. V příloze jsou pak další fotografie a obrázky ukazující jednotlivé památky liberecké architektury.

Tato práce popisuje jedny z nejvýznamnějších libereckých památek, které je možné vidět, a některé z nich i navštívit. Hlavní přínos této práce vidím v syntéze různých dostupných zdrojů literatury k vybraným objektům, a vytvoření jejich uceleného přehledu. V praxi by mohla obdobná práce posloužit například jako součást průvodce po Liberci, či jiné obdobně zaměřené publikace.

Tato bakalářská práce by mohla být rozvedena do podoby diplomové práce rozšířením jejího záběru o další významné liberecké stavby, podrobnějším popisem některých detailů daných staveb, či například analyzováním staveb i z jiných pohledů, než je obecně historický, či umělecko-historický.

6. Seznam použité literatury

Knihy o Liberci. 2. dopl. a rozš. vyd. Liberec: Dialog 2004. 704 s. ISBN 80-86761-13-4 (váz.)

HALÍK, P. a kolektiv. *Slavné vily Libereckého kraje*. 1. vyd. Praha: FOIBOS a. s., 2007. 171 s. ISBN 978-80-87073-06-3.

TECHNIK, S. - RUDA, V. *Liberec minulosti a budoucnosti: Historie a perspektivy výstavby města*. 1. vyd. Liberec: Severočeské nakladatelství, 1980. 208 s.

KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku*. 1. vyd. Praha: Libri, 1998. 952 s. ISBN 80-85983-15-X (3. díl).

ANDĚL, Rudolf. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: Severní Čechy*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1984. 661 s.

TECHNIK, Svatopluk. *Liberecké domy hovoří I*. 1. vyd. Liberec: Liberecké tiskárny, 1992. 63 s.

TECHNIK, Svatopluk. *Liberecké domy hovoří II*. 1. vyd. Liberec: Liberecké tiskárny, 1993. 63 s.

BÍLKOVÁ, L. a kolektiv. *Liberecká radnice*. 1. vyd. Liberec: Dialog, 1993. 109 s. ISBN 80-85194-77-5.

BRYCH, V. – RENDEK, J. *Hrady a zámky Libereckého kraje*. 1. vyd. Liberec: Nakladatelství 555, 2002. 144 s. ISBN 80-86660-01-X.

ŘEHÁČEK, M. *Liberec: Turistický průvodce po městě a okolí*. 2. vyd. Liberec: Kalendář Liberecka, 2007. 256 s.

RUDA, Vladimír. *Liberecká radnice*. In *Zprávy České Besedy č. 44.*, Liberec: Česká Beseda, 1984. 24 s.

KUBÁT, Bohumil. *Liberecký zámek*. In *Zprávy České Besedy č. 25.*, Liberec: Česká Beseda, 1980. 17 s.

TECHNIK, Svatopluk. *Stavební památky Liberce: Gotika, Renesance, Baroko*. In *Zprávy České Besedy č. 47.*, Liberec: Česká Beseda, 1984. 30 s.

TECHNIK, Svatopluk. *Stavební památky Liberce: Romantismus a Historismus – A. Veřejné budovy*. In *Zprávy České Besedy č. 62.*, Liberec: Česká Beseda, 1988. 42 s.

ŘEHÁČEK, Marek. *Ještěd: Průvodce návštěvníka hory*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2008. 30 s.

CHARVÁT, Jan. *Ještěd*. Liberec: Severočeské nakladatelství, 1968. 79 s.

TALLER, I. – SEDLÁK, J. *Galerie úspěchu: Liberec a okolí*. 1. vyd. Liberec: PROFIL, 1996. 117 s.

ZAPLETAL, Jiří. *Státní divadlo F. X. Šaldy v Liberci: historie budovy a uměleckých souborů*. 1. vyd. Liberec: THALIA, 1991. 12 s. ISBN 80-900684-1-3.

DOBIÁŠ, Josef. *Liberecké chrámy*. 1. vyd. Liberec: Arciděkanský úřad, 1983. 54 s.

DRAHOŇOVSKÝ, M. – KARPAŠ, R. *Liberec: město v klínu hor*. 1. vyd. Liberec: Nakladatelství 555, 1998. 160 s. ISBN 80-902590-1-4.

JANÁČEK, Jiří. *Čtyřikrát městské divadlo Liberec 1883 – 1938*. 1. vyd. Liberec: NAKLADATELSTVÍ BOR, 2004. 109 s. ISBN 80-86807-07-X.

ŘEHÁČEK, Marek. *Liberecká radnice a Liebiegova vila: Průvodce po budovách a jejich historii*. 1. vyd. Liberec: Geoprint, 2005. 96 s.

7. Seznam zdrojů – obrázky

7.1 Internetové zdroje

[3] MIKOVEC, Pavel. *Picasa Web Albums - Pavel Mikovec* [online].

URL: <<http://picasaweb.google.com/lh/photo/dgoIllfuRwyjOZ0bRwCfTg>>

[cit. 2011-6-18]

[13] INGEMA - *Internet Geographic Magazine* [online].

URL: <<http://www.ingema.net/in2001/clanek.php?id=1138>> [cit. 2011-6-18]

[14] *Modelové situace* | *Stavitel.iHNed.cz* [online].

URL: <<http://stavitel.ihned.cz/c1-51858280-modelove-situace>> [cit. 2011-6-18]

[15] *GCYZKY Liberecka radnice* [online].

URL: <http://www.geocaching.com/seek/cache_details.aspx?guid=5191b6ad-b3f7-4f76-94bb-6a2c55640e9d> [cit. 2011-6-18]

[16] *Liberecký archiv zveřejní snímky bourání radnice ...* - *iDNES.cz* [online].

URL: <http://liberec.idnes.cz/liberecky-archiv-zverejni-snimky-bourani-radnice-i-z-cisarske-navstevy-1nq-/liberec-zpravy.aspx?c=A110610_151022_liberec-zpravy_alh> [cit. 2011-6-18]

[17] [21] [23] [26] *Liberec* | *Alfreton s.r.o.* [online].

URL: <<http://www.vozitko-segway.cz/trasy-pro-segway/liberec/>> [cit. 2011-6-18]

[20] *Budova radnice, Liberec* [online].

URL: <<http://www.jicin.org/dr-cs/dalsi-historicke-pamatky/jizerske-hory/budova-radnice-liberec.html>> [cit. 2011-6-18]

[28] *Liebiegův zámček v Liberci* [online].

URL: <<http://www.kostky.org/forum/index.php?topic=6975.0>> [cit. 2011-6-18]

[32] ABDAVSEN, Navi. *Panoramio - Photo of LIBEREC PERŠTÝN* [online].

URL: <<http://www.panoramio.com/photo/51386518>> [cit. 2011-6-18]

[34] *Svět nám ho závidí, Česko ho nechává chátrat* - *iDNES.cz* [online].

URL: <http://cestovani.idnes.cz/igcechy.aspx?c=A060308_122823_igcechy_tom&r=igcechy> [cit. 2011-6-18]

[35] *Bez Hubáčkova vysílače by Ještěd nebyl Ještědem* – *Novinky.cz* [online].

URL: <<http://www.novinky.cz/cestovani/184789-bez-hubackova-vysilace-by-jested-nebyl-jestedem.html>> [cit. 2011-6-18]

[36] *Hotel JEŠTĚD - Liberec 8 - průvodce hotely ČR a SR* - *Dohotelu.cz* [online].

URL: <<http://www.dohotelu.cz/hotely/cr/liberecky-kraj/liberec-8/hotel-hotel-jested-3841/>> [cit. 2011-6-18]

7.2 Ostatní zdroje

- [1] TECHNIK, S. - RUDA, V. *Liberec minulosti a budoucnosti: Historie a perspektivy výstavby města*. 1. vyd. Liberec: Severočeské nakladatelství, 1980. s. 23.
- [2] TECHNIK, Svatopluk. *Stavební památky Liberce: Gotika, Renesance, Baroko*. In *Zprávy České Besedy č. 47.*, Liberec: Česká Beseda, 1984. s. 17.
- [5] TECHNIK, S. - RUDA, V. *Liberec minulosti a budoucnosti: Historie a perspektivy výstavby města*. 1. vyd. Liberec: Severočeské nakladatelství, 1980. s. 29.
- [6] BÍLKOVÁ, L. a kolektiv. *Liberecká radnice*. 1. vyd. Liberec: Dialog, 1993. s. 12.
- [7] BÍLKOVÁ, L. a kolektiv. *Liberecká radnice*. 1. vyd. Liberec: Dialog, 1993. s. 55.
- [8] JANÁČEK, Jiří. *Čtyřikrát městské divadlo Liberec 1883 – 1938*. 1. vyd. Liberec: NAKLADATELSTVÍ BOR, 2004. s. 16.
- [9] TECHNIK, Svatopluk. *Stavební památky Liberce: Gotika, Renesance, Baroko*. In *Zprávy České Besedy č. 47.*, Liberec: Česká Beseda, 1984. s. 10.
- [10] TECHNIK, Svatopluk. *Stavební památky Liberce: Gotika, Renesance, Baroko*. In *Zprávy České Besedy č. 47.*, Liberec: Česká Beseda, 1984. s. 13.
- [11] TECHNIK, S. - RUDA, V. *Liberec minulosti a budoucnosti: Historie a perspektivy výstavby města*. 1. vyd. Liberec: Severočeské nakladatelství, 1980. s. 26.
- [12] TECHNIK, Svatopluk. *Stavební památky Liberce: Gotika, Renesance, Baroko*. In *Zprávy České Besedy č. 47.*, Liberec: Česká Beseda, 1984. s. 8.
- [19] Autorova tvorba
- [22] JANÁČEK, Jiří. *Čtyřikrát městské divadlo Liberec 1883 – 1938*. 1. vyd. Liberec: NAKLADATELSTVÍ BOR, 2004. s. 16.
- [24] Autorova tvorba
- [25] Autorova tvorba
- [27] Autorova tvorba
- [29] Autorova tvorba
- [30] Autorova tvorba
- [31] Autorova tvorba
- [33] Autorova tvorba

8. Seznam příloh

Příloha I Obrazová dokumentace	-51-
--------------------------------------	------

Příloha I

Obrázek 15: Původní podoba dnešního náměstí Dr. E. Beneše

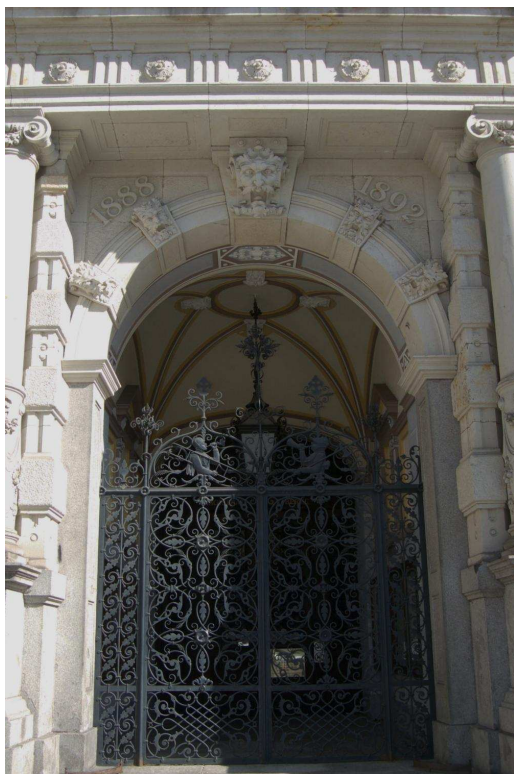
Obrázek 16: Budovy staré a nové radnice

Obrázek 17: Budova nové radnice

Obrázek 18: Reliéfy na zadní straně radnice

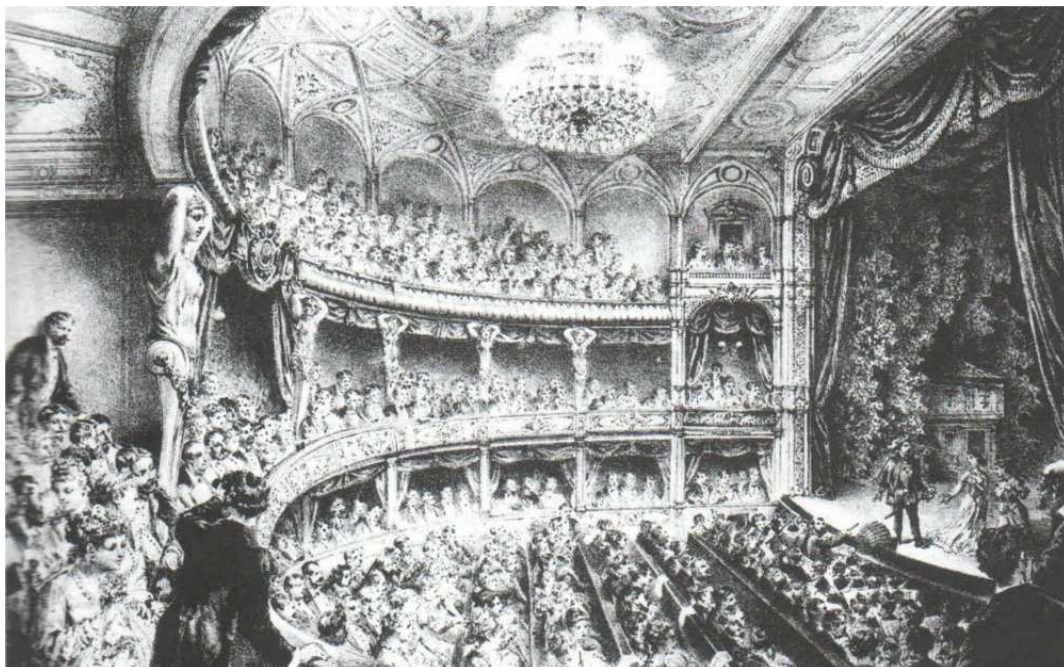
Obrázek 19: Radniční portál

Obrázek 20: Radniční schodiště

Obrázek 21: Divadlo F. X. Šaldy

Obrázek 22: Litografie centrálního prostoru divadla z doby ještě před zahájením stavby

Obrázek 23: Severočeské muzeum

**Obrázek 24:
Věž Severočeského muzea**

Obrázek 25: Severočeské muzeum

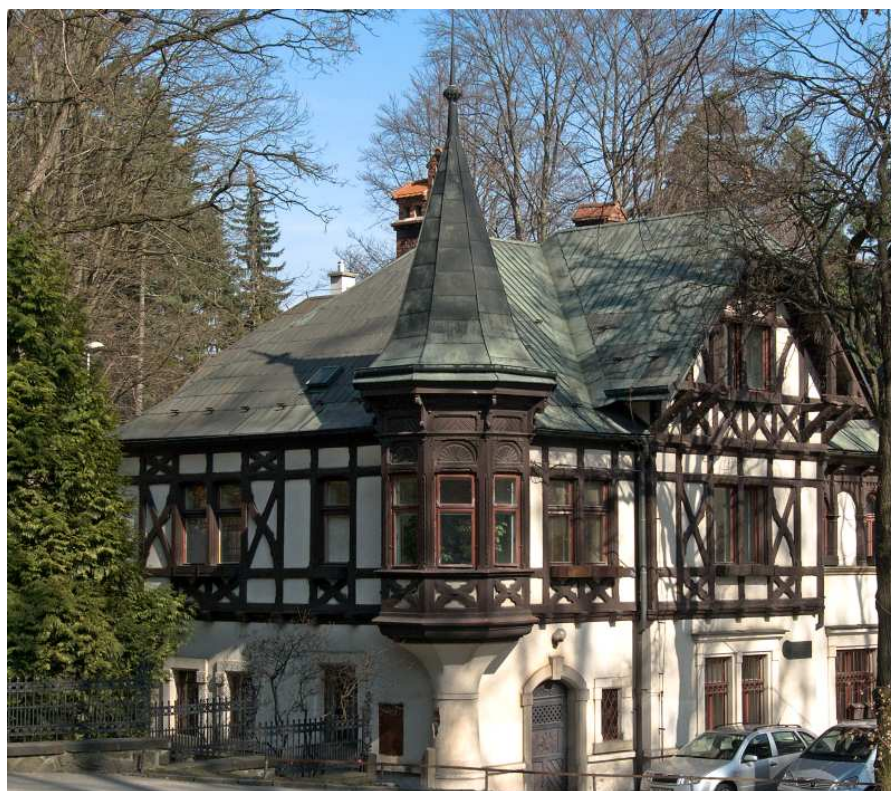
Obrázek 26: Liberecký zámek

Obrázek 27: Oblastní galerie

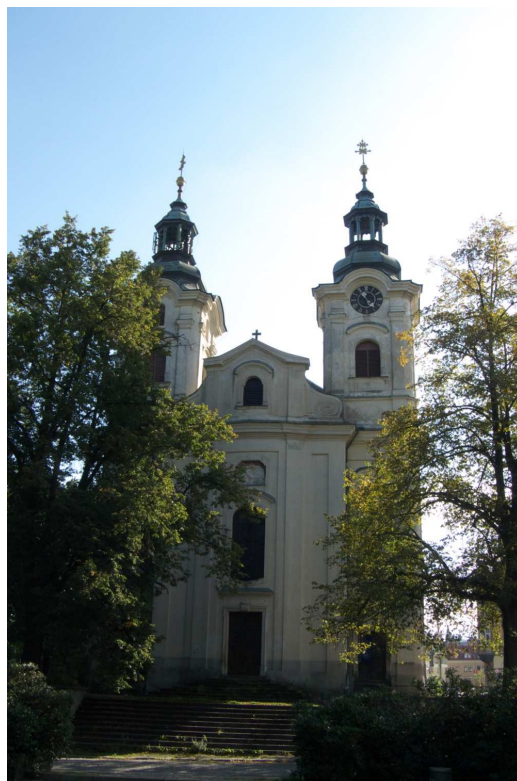
Obrázek 28: Pohled na Liebiegovu vilu

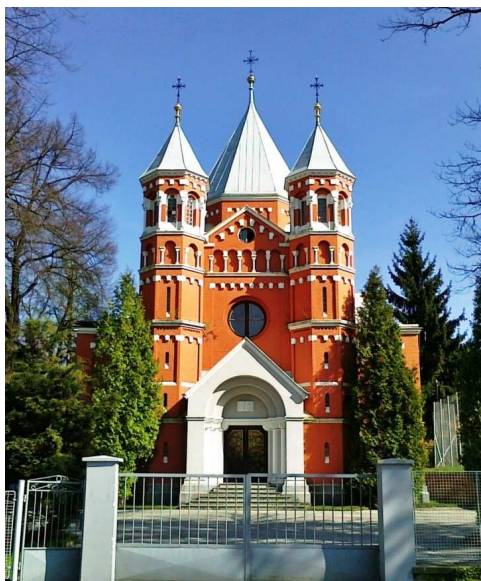
Obrázek 29: Detail Liebiegovy vily

Obrázek 30: Kostel sv. Antonína

Obrázek 31: Kostel sv. Kříže

Obrázek 32: Kostel sv. Vincence z Paoli

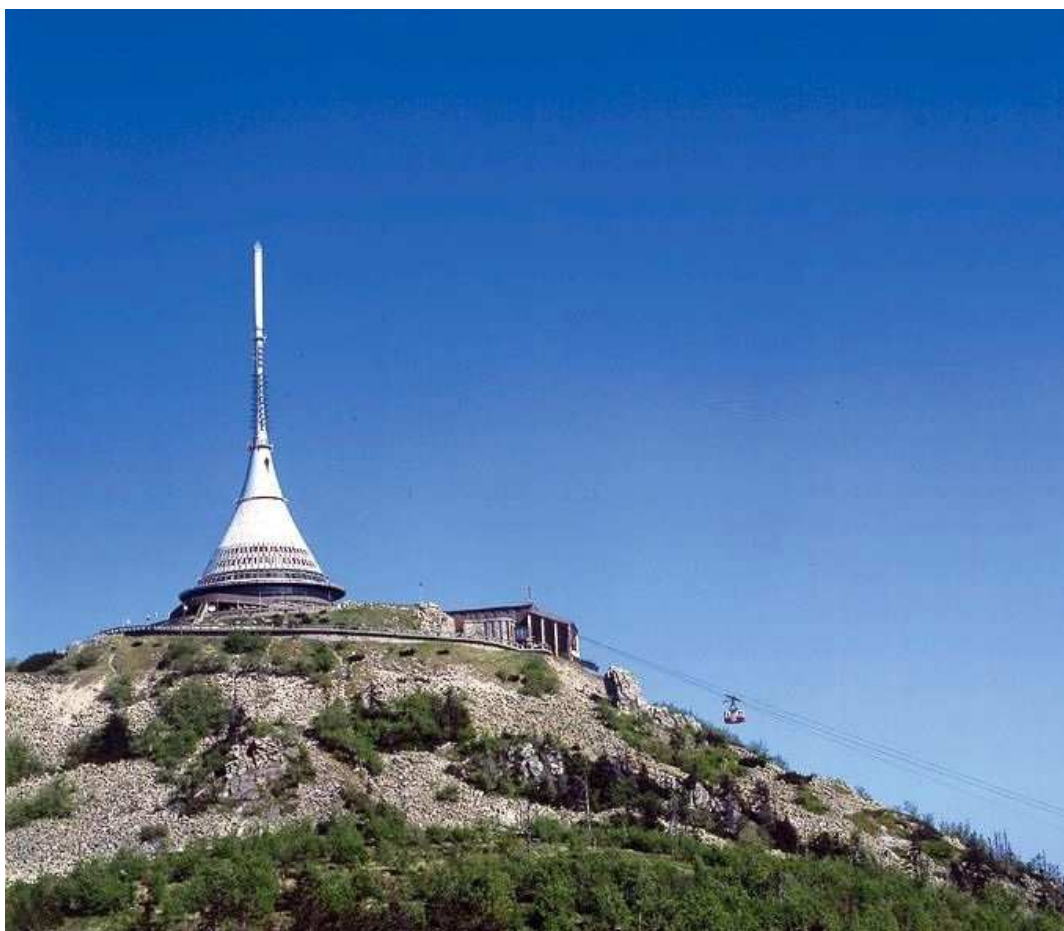
Obrázek 33: Kostel U Obrázku

Obrázek 34: Horský hotel Rohanka

Obrázek 35: Spad meteoritů

Obrázek 36: Stavba na Ještědu